

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA EURÓPSKYCH ŠTUDIÍ A REGIONÁLNEHO ROZVOJA
2119139

**MOŽNOSTI VYUŽITIA TRADÍCIÍ V ROZVOJI CESTOVNÉHO
RUCHU NA VYBRANOM ÚZEMÍ**

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EURÓPSKYCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO ROZVOJA

**MOŽNOSTI VYUŽITIA TRADÍCIÍ V ROZVOJI CESTOVNÉHO
RUCHU NA VYBRANOM ÚZEMÍ**

Diplomová práca

Študijný program:	Manažment rozvoja vidieckej krajiny a vidieckeho turizmu
Študijný odbor:	3.3.5 Verejná správa a regionálny rozvoj
Pracovisko (katedra/ústav):	Katedra regionálneho rozvoja
Vedúci diplomovej práce:	Ing. Jana Jarabková, Phd.

Nitra 2010

Bc. Tomáš Kuzma

Čestné vyhlásenie

Podpísaný Bc. Tomáš Kuzma vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Možnosti využitia tradícií v rozvoji cestovného ruchu na vybranom území“ vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomý zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre, 30. apríla 2010

Bc. Tomáš Kuzma

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie pani Ing. Jarábkovej, PhD. za cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Ďakujem jej za ochotu a venovaný čas, ako aj informácie, ktoré mi poskytla.

Bc. Tomáš Kuzma

Abstrakt

Práca sa zaoberá históriou opradeným mestom Nitra, jeho kultúrou, tradíciami a možnosťami ich využitia v cestovnom ruchu. Súčasťou práce sú odpovede na otázky: čo je cestovný ruch; čo sú tradície a kultúra; aké miesto zohráva v rozvoji kultúry a tradícií mesto, región a štát. Na konkrétnych prípadoch podujatí zo Slovenska a zahraničia preukazujeme možnosti využitia tradícií v rozvoji cestovného ruchu. Ďalej sa zaoberáme históriou samotného mesta Nitra, analyzujeme hmotné kultúrno-historických pamiatky, kultúrno-osvetové zariadenia, kultúrne podujatia a inštitúcie zabezpečujúce koordináciu všetkých druhov kultúry a tradícií na konkrétnom území mesta Nitra. K analýze sme použili najmä sekundárne zdroje (štatistiky Mestského úradu a Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja). Na správne využitie týchto zdrojov sme uskutočnili aj rozhovory s pracovníkmi jednotlivých inštitúcií, zariadení a s organizátormi podujatí, čo pokladáme za primárne zdroje. Z analýzy vyplýva, že za návštevnosťou kultúrno-osvetových zariadení sa skrýva rozmanitý program určený všetkým vekovým kategóriám a k vysokej návštevnosti podujatí najviac prispieva program s množstvom sprievodných akcií. V roku 2009 sa najnavštevovanejším zariadením stala Krajská knižnica Karola Kmeťku, ktorá má v Nitre aj najväčšiu tradíciu spomedzi zariadení. Najnavštevovanejším podujatím bol v roku 2009 Medzinárodný festival Divadelná Nitra. Výsledky analýzy sme využili pri návrhoch, ktoré sa snažia podujatia odohrávajúce sa v Nitre podporiť a zatraktívniť, najmä prostredníctvom zapájania a spolupráce väčšieho množstva kultúrno-osvetových zariadení. Tým sa vytvára aj priestor na uskutočňovanie väčšieho počtu sprievodných akcií. Naše konkrétne návrhy nesú názvy „*Kresťansko-historická Nitra*“, „*Naučme sa tradície našich predkov*“ a „*Agro-Nitra*.“ Tieto návrhy predstavujú zatraktívnenie programu existujúcich podujatí. Návštevníkom približujú kresťanské, ľudové a poľnohospodárske tradície typické na území mesta Nitra a jeho okolia, a tým pomáhajú rozvoju cestovného ruchu.

Kľúčové slová

tradície, kultúra, cestovný ruch

Summary

This graduation thesis is about Nitra – town emblazoned by history, its culture, traditions and the opportunities of its utilization in tourist traffic. The thesis includes the answers to questions: what is the tourist traffic; what are the traditions and culture; what position does occupy town, region and state in the culture and tradition improvement. We demonstrate the possibilities of tradition utilization in tourist traffic at the concrete events from Slovakia and abroad. Next we concern on the history of Nitra itself, we analyze the tangible culture-historical landmarks, culture-edifying institutions, cultural events and institutions providing the coordination of all sorts of culture and traditions at the concrete area of Nitra town. For analyze we used mostly secondary sources (the statistics of City magistracy and the magistracy of Nitra self-government). For the right utilization of these sources, we also executed discussions with the wrights of particular institutions, facilities and with administrators of events, what we consider to be the primary sources. The analysis result, that the visit rate of the culture-edifying facilities is behind the variety of programme assigned to all age brackets and the high visit rate of events is thanks to variety of side-actions. In 2009, the most visited facility became The regional library of Karol Kmeťko, which has also the greatest tradition out of the facilities in Nitra. The most visited event in 2009 was The International festival „Divadelná Nitra“. The results of analsis we used in the suggestions, which try to support and make the events taking place in Nitra attractive, mostly by participation and cooperation of larger ammount of the side-actions. Our concrete suggestions are named: „Christian-historical Nitra“ - „*Kresťansko-historická Nitra*“, „ *Let's learn the traditions of our forefathers*“ - „*Naučme sa tradície našich predkov*“ and *Agro-Nitra*. These suggestions represent the making of the programme of existing events more attractive . They bring near to visitors the christian, folklore and agricultural traditions, typical for Nitra town and its surroundings, and help this way to the tourist traffic improvement

Key words

traditions, culture, tourism

Obsah

Zoznam skratiek a značiek.....	7
Úvod.....	8
1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky.....	10
1.1 Cestovný ruch.....	10
1.2 Kultúra a tradície.....	11
1.3. Tradície zachované na Slovensku	15
1.4 Miestna, regionálna a štátna úroveň ako faktor rozvoja cestovného ruchu	20
1.5 Konkrétne prípady využitia tradícií na rozvoj cestovného ruchu na Slovensku i v zahraničí.....	24
2 Cieľ práce.....	29
3 Metodika práce.....	30
4 Výsledky práce	32
4.1 História mesta Nitra	32
4.2 Hmotné kultúrno-historické pamiatky	33
4.3 Kultúrno-osvetové zariadenia na území Nitry	38
4.4 Kultúrne podujatia v meste Nitra	48
4.4.1 Divadelné a umelecké podujatia.....	48
4.4.2 Hudobné podujatia.....	49
4.4.3 Kalendárne obyčaje	50
4.4.4 Podujatia medzinárodnej kultúry.....	50
4.5 Inštitúcie koordinujúce kultúru v meste Nitra.....	54
4.5.1 Mestský úrad	54
4.5.2 Nitriansky samosprávny kraj.....	56
4.6 Návrhy využitia tradícií a kultúry	59
4.6.1 „Kresťansko-historická Nitra“	59
4.6.2 „Naučme sa tradície našich predkov“.....	60
4.6.3 „Agro-Nitra“	61
Záver.....	63
Zoznam použitej literatúry.....	65
Prílohy	71

Zoznam skratiek a značiek

ADN- Asociácia Divadelná Nitra

CVZV- Centrum výskumu živočíšnej výroby

DAB- Divadlo Andreja Bagara

KOS- Krajské osvetové stredisko

MH SR- Ministerstvo hospodárstva SR

MK SR- Ministerstvo kultúry SR

NISYS- Nitriansky informačný systém

NSK- Nitriansky samosprávny kraj

SR - Slovenská republika

Úvod

Tradície majú v modernom svete veľký význam. Vnášajú pohľad do čias našich predkov a v dnešnom globalizovanom svete nám pomáhajú odlíšiť sa od iných kultúr. Ich zachovávanie spája ľudí a tvorí prirodzený patriotizmus k danej oblasti, či už ku krajine (štátu) ako takej, alebo k menším celkom akými sú región a obec. V každom území sa dajú nájsť mnohé špecifiká, ktoré ho odlišujú od iných územných celkov. Preto sú tradície pre miestnych ľudí veľmi hodnotné.

Slovensko, ako krajina bohatá na históriu, oplýva rozmanitosťou tradícií. Najtypickejšími prejavmi sú zvyky, ktoré sa spájajú s jednotlivými - predovšetkým kresťanskými sviatkami, folklór, slovenské kroje a jedlá, ktorými sa odlišujeme od okolitých národov. Aby sa zachovali aj pre budúce generácie, je potrebné ich udržiavať a podporovať, pretože v minulosti sa tradície dodržiavali s väčšou precíznosťou. Dôraz sa kládol na detaily a prežívanie sviatkov, ktorými bola charakteristická takmer každá obec.

História je, okrem zvykov a tradícií, zachovaná aj v inej zhmotnenej podobe a to v podobe kultúrno-historických pamiatok. Avšak kultúra na Slovensku je rozvinutá aj v iných oblastiach, ako sú napríklad rôzne kultúrne podujatia, literárna tvorba, divadelné umenie, výtvarné umenie a iné. Táto kultúra je prezentovaná v kultúrnych inštitúciách, ale aj na verejných priestranstvách, najmä v mestách, kde je o tento druh kultúry väčší záujem.

Všetky predchádzajúce druhy kultúry a zachované tradície budujú na určitom území komplexný kultúrny systém, ktorý zachováva, rozvíja, ale aj vytvára kultúru a tradície.

Rozvojom a podporou zachovávanania kultúry a tradícií sa na Slovensku zaoberajú rôzne inštitúcie na národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Sú to Ministerstvo kultúry SR, jednotlivé samosprávne kraje, ktoré spravujú kultúrno-osvetové strediská na regionálnej úrovni a mestá a obce, ktoré si vytvárajú konkrétny kultúrny program. Pre správne fungovanie kultúry na našom území musí prebiehať určitá spolupráca a existovať prepojenie medzi danými inštitúciami a to, ako smerom zdola nahor, tak aj zhora nadol. Princíp zdola nahor sa používa pri zapájaní kultúrno-osvetových inštitúcií do programov a pri projektoch, ktoré presahujú hranice obce a podobne. Princíp zhora nadol sa používa pri zostavovaní plánovacích dokumentov, finančnej podpore a podobne. Do rozvoja kultúry na všetkých úrovniach musí byť začlenený aj súkromný sektor, ktorý disponuje kapitálom, ktorý vytvára možnosť zlepšovať a zatriktívňovať podujatia.

Predmetom tejto práce je oboznámiť sa s komplexným kultúrnym systémom, nachádzajúcim sa na určitom vybranom území, ktorý vytvára jedinečné kultúrno-spoločenské prostredie a poukázať naň. Zámerom je nájsť spôsob, ako využiť jedinečnosť vybraného územia - mesta Nitra pri rozvoji cestovného ruchu. Cestovný ruch, ako najrýchlejšie sa rozrastajúce odvetvie hospodárstva, je dobrou príležitosťou, ako zachovávať a rozvíjať tradície a kultúru na našom území.

1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky

1.1 Cestovný ruch

Vo svete je cestovný ruch považovaný za odvetvie budúcnosti s ohľadom na multiplikačný efekt sprevádzajúci jeho rozvoj, predovšetkým vo vzťahu k tvorbe pracovných príležitostí. Turizmus niektorých štátov sa podstatným spôsobom podieľa na tvorbe hrubého domáceho produktu, pozitívne ovplyvňuje platobnú bilanciu štátu, tvorí príjmy štátnych rozpočtov, má vplyv na príjmy miestnych rozpočtov a podporuje investičné aktivity (**HESKOVÁ, 2004**).

Podľa **GÚČIKA (2006)** je cestovný ruch súbor činností zameraných na uspokojovanie potrieb súvisiacich s cestovaním a pobytom osôb mimo miesta trvalého bydliska a zvyčajne vo voľnom čase. Cieľom je odpočinok, poznávanie, zdravie, rozptýlenie a zábava, kultúrne a športové vyžitie, služobné cesty, t.j. získanie komplexného zážitku.

ORIEŠKA (2004) charakterizuje cestovný ruch ako jednu z foriem uspokojovania potrieb reprodukcie fyzických a duševných síl človeka a to mimo každodenného životného prostredia zvyčajne vo voľnom čase, ako aj potrieb spoločnosti mimo každodenného životného prostredia. Je špecifickou formou osobnej potreby, uspokojuje spoločensky uznané potreby reprodukcie fyzickej a duševnej sily človeka a to odpočinku, poznania, liečenia, kultúrneho a spoločenského vyžitia spoločenskej komunikácie, rozptýlenia a zábavy. Dochádza k nej počas účasti na cestovnom ruchu, zmenou miesta pohybu, v inom ako pracovnom a obytnom prostredí. Ide o účelné využitie voľného času na vykonávanie rozmanitých činností v mnohotvárných formách prejavu.

RUSKO (2003) vníma cestovný ruch ako dôležitý rozvojový impulz pre ekonomiku Slovenska, ako aj zdroj devízových príjmov, a tiež ako mienkotvorný sektor národného hospodárstva. Aktívny zahraničný a domáci cestovný ruch využíva predovšetkým domáce zdroje. Keď Slovensko navštívi zahraničný podnikateľ ako turista a zapáči sa mu u nás ,môže začať rozmyšľať o investovaní v našej krajine alebo o dovoze našej krajiny.

Cestovný ruch ako masový jav patrí v súčasnosti medzi najrýchlejšie sa rozvíjajúce odvetvia svetovej ekonomiky a ako jeden z faktorov spotreby obyvateľstva nadobúda stále väčší význam. Rast životnej úrovne, rozvoj dopravy, skracovanie pracovného času, zmeny v životnom štýle atď. ovplyvňujú rozvoj cestovného ruchu, čo vyvolalo urbanistický problém a to zabezpečiť dostatok priestoru na jeho rozvoj (**MICHALOVÁ, 2001**).

Odvetvie cestovný ruch patrí medzi najvýznamnejšie súčasti národného aj svetového hospodárstva. Cestovný ruch patrí k jedným z najvýnosnejších odvetví svetovej ekonomiky. Svojim podielom na tvorbe hrubého domáceho produktu, devízových a daňových prínosov, vplyvom na aktivizáciu investičných činností a tvorbu pracovných príležitostí sa celosvetovo stáva jedným z najvýznamnejších odvetví hospodárstva (**OTEPKA - HABÁN, 2007**).

Odvetvie cestovného ruchu je pravdepodobne jediným odvetvím služieb, ktoré poskytuje konkrétne a kvantifikovateľné príležitosti pre všetky národy bez ohľadu na úroveň ich rozvoja. Je tiež odvetvím, kde jednoznačne dochádza k nerovnomernej distribúcii úžitku, čo ohrozuje sociálnu, ekonomickú a environmentálnu udržateľnosť cestovného ruchu v niektorých rozvojových krajinách. Pre mnoho rozvojových krajín je CR základným pilierom ich rozvojového procesu, kým pre iné, obzvlášť ostrovné štáty a malé ekonomiky je jediným zdrojom devízových príjmov a zamestnanosti a preto predstavuje platformu pre ich hospodársky rozvoj (**DIAZ, 2001**).

Podľa amerických autorov **MELNTOSH - GOELDNER (1990)** je cestovný ruch "súhrn javov a vzťahov vznikajúcich vo vzájomnej intrakcii účastníkov cestovného ruchu dodávateľov služieb, predstaviteľov štátnej správy a samosprávy a miestneho obyvateľstva v procese prilákania a uspokojenia potrieb turistov. Je založený z aktivít a služieb, ktoré sa podieľajú na vytváraní dojmov účastníka cestovného ruchu. K takýmto službám patria najmä dopravné, ubytovacie, pohostinské, zábavné, obchodné, zdravotnícke a ďalšie služby dostupné pre jednotlivcom alebo skupinám, ktoré cestujú mimo miesta svojho domova"

KMECO (2006) konštatuje, že cestovný ruch patrí medzi najrýchlejšie sa rozvíjajúce odvetvia svetovej ekonomiky. Predpokladá sa, že v 21. storočí sa dokonca stane hnacou silou svetovej ekonomiky. Keďže ľudstvo je vzdelanejšie a návštevníci túžia spoznávať nové krajiny, ľudí v nich žijúcich, ich jazyky, zvyky, obyčaje, jedným z druhov cestovného ruchu, ktorý má predpoklady pre rozvoj v tomto storočí je kultúrny cestovný ruch. Základným predpokladom pre rozvoj tohto druhu cestovného ruchu je existencia kultúrneho dedičstva, ktoré sa môže prostredníctvom kultúrneho cestovného ruchu vhodným spôsobom ekonomicky zhodnocovať.

1.2 Kultúra a tradície

Tradícia sú zvyky, názory, spôsoby, správanie, inštitúcie atď., vzniknuté v minulosti a zachovávané generáciami . Tradícia je súbor javov kultúry, ktoré sa preberajú z generácie na generáciu (**WIKIPÉDIA ,s. a.**).

V prvom rade je treba odlišiť pojem tradícia, tradovaní od pojmu tradícia v širšom význame tohto slova. Tradovanie, tradícia v tomto slova význame rozumieme prenášanie výdobytkov kultúry od jednej generácie k druhej, jednoducho mechanizmus spoločenský a kultúrny, bez ktorého by žiadna spoločnosť nemohla existovať. Toto prenášanie, predávanie javov, čo v podstate odpovedá pôvodnému latinskému názvu, je teda bytostné spájané s každou spoločnosťou, s každým kultúrnym javom alebo súborom javov; preto každá spoločnosť, každá kultúra má svoju tradíciu a nemôžeme teda pojem tradícia, tradičný obmedzovať na určitú dobu, v prípade etnografie na dobu pred priemyslovou alebo celkovo staršiu (**KAMÁRIK, 1977**).

Rehabilitácia a návrat k niektorým hodnotám tradičnej kultúry nastáva z rozličných dôvodov a na niekoľkých rovinách. Najzávažnejšou príčinou je, že tieto hodnoty zodpovedajú určitým ľudským potrebám aj v epoche rozvinutej civilizácie. Ich trvanie je teda nevyhnutné a odmietať ich nemožno. V súvislosti s tým sa začína tradícia zobúdať a vytláčať tradíciu pripomínanú, na ktorú sa pamätá. Objavujú sa obnovovatelia a projektanti tradície, vznikajú inštitúcie, ktoré dbajú o jej udržanie s pripomínanie. Týka sa to najmä výtvorov ľudovej tradície, pretože väčšina ideologickej tradície tnie v historickej pamäti (**PIETRASZEK, 1978**).

Kultúra vo všeobecnosti je zložitý systém, ktorý v sebe zahŕňa poznanie, vieru, umenie, právo, morálku, zvyky a všetky ostatné schopnosti a obyčaje, ktoré si človek v historickom vývoji osvojil. Je spoločným menovateľom určitej skupiny, národa, štátu. Vyspelosť štátu alebo iného spoločenstva sa meria jeho kultúrnou úrovňou. Ide o pojem, ktorý v sebe zahŕňa nielen rozmer estetický, ale aj etický, sociologický a ekonomický (**Návrh stratégie štátnej kultúrnej politiky, s. a.**).

Podľa **FOBELA (2004)** je kultúra vedeckým pojmom slúžiacim k diferenciacii a komparácii. Týka sa to hlavne situácií, keď sa viditeľne zväčšujú existenčné rozdiely vo vnútri spoločnosti na celom svete, keď sa o nich verejne vedie otvorenejšia diskusia. Kritika eurocentrizmu a západného etnocentrizmu bola sprievodným javom procesu kulturalizácie sociálnych a humanitných vied v 80-tych a 90-tych rokoch 20. storočia. Konfrontácia budúcnosti nebude konfrontáciou národov, ale konfrontáciou kultúr. Západné kultúry budú vychádzať z projektu moderny, ktorý začalo osvietenstvo a ktorý rieši problémy prostredníctvom vedy a techniky. Východné kultúry však spája spôsob myslenia založený na veľkých naráciách. Človek sa v nich našiel, keď nemal poruke iné modely, ktoré by mu vedeli odpovedať na problémy ľudskej existencie. Máme na mysli všetky sväté texty starých kultúr.

Ľudia používajú termín „kultúra“ voľne, často však pod ním myslia „umenie a sektor kultúry“ niekedy doň zahŕňajú aj „turizmus“. Ak chápete kultúru v jej najširšom zmysle, potom je dôležitým hospodárskym sektorom. V minulosti vytvárali firmy bohatstvo, a časť z neho dávali kultúre, najčastejšie prostredníctvom filantropie. Dnes je kultúra podnikaním, pretože mení imidž miesta pre investície, bývanie, štúdium, či návštevy, vytvára podnikateľské príležitosti, najmä pre malé a stredné podniky, vytvára bohatstvo a poskytuje podnikateľské príležitosti iným dodávateľom, a tým vytvára pracovné miesta. Dôležité tiež je, že civilizuje miesto, umožňuje ľuďom mať dobrý pocit z ich vlastného mesta, zvyšuje pocit vlastnej hodnoty, a ak je správne mierená, odvádza ľudí od antisociálneho správania a podporuje osobný rozvoj (FLAMSON, 2009).

Kultúra vyjadruje súhrn duchovných, umeleckých prejavov existencie daného spoločenstva alebo národa. Tvoria ju hmotné a nehmotné prvky (ORIEŠKA, 2001).

Podľa príručky **TEPA (2008)**, dedičstvo krajiny a ľudovej kultúry reprezentuje veľkú časť našej kolektívnej spomienky. Poskytuje ľuďom „korene“, dojem miesta, spojenie s minulosťou, sklad myšlienok ako môžeme využívať zem, vitálny prameň kultúrnej a duševnej kreativity. Predstavuje masívne zhromaždený „kapitál“ ľudského úsilia, ktorý môžeme (na naše náklady) ignorovať alebo zničiť, alebo ho využiť a upravovať. Na dedičstvo by sme nemali mať štatistický pohľad. Nechceme na vidieku zastaviť čas. Dedičstvo je také cenné, pretože bolo pridané, zmenené a upravené. Žiadame však o vyššie povedomie dedičstva, ochotu na ňom stavať a upravovať ho, radšej ako ignorovať a ničiť, pokoru učiť sa z neho, ceniť si skúsenosti našich praotcov a predať dedičstvo našim deťom. Pri kultúrnom dedičstve rozlišujeme medzi:

1. hmotným kultúrnym dedičstvom

- cirkevné dedičstvo
- obyčajné kultúrne dedičstvo

2. nehmotným kultúrnym dedičstvom

- zvyky
- tradície

Kultúra prispieva k atraktivite cieľových miest a k zaujatiu ich postavenia na trhu cestovného ruchu. Kultúrne zdroje sa v mnohých prípadoch stávajú aj určujúcimi faktormi inovácie v cestovnom ruchu pri tvorbe balíkov služieb s ohľadom na existujúce kultúrne atraktivity. Cestovný ruch môže, v prípade jeho správneho využívania, prispieť k zachovaniu kultúrneho dedičstva, k zvýrazneniu hodnoty kultúrnych statkov, k rastu poznania účastníkov

cestovného ruchu a rozvoja kultúrno-spoločenského života v cieľovom mieste. Podieľa sa na rozvoji vzdelanosti obyvateľstva, čo je spojené so zvýšenými nárokmi účastníkov cestovného ruchu najmä na sprievodcovské služby. Zároveň pomáha zachovať existujúce a vytvára nové pracovné príležitosti, rozširuje zdroje financovania jednotlivých sídiel či väčších územných celkov (**ORIEŠKA, 2001**).

Kultúrne pamiatky v mnohých krajinách západnej Európy našli využitie v podobe zariadení cestovného ruchu a obohatili tak ponuku cestovného ruchu o zaujímavé hotelové zariadenia, múzeá alebo voľno časové zariadenia. Podpora obnovy a zachovania kultúrnych pamiatok sa realizuje priamo, prostredníctvom kapitoly ministerstva kultúry, ale aj nepriamo, prostredníctvom „represívneho“ alebo korektívneho postoja pamiatkových úradov k obnove pamiatok. Štrukturálne fondy EÚ určené na rozvojové projekty v cestovnom ruchu vyčleňujú zdroje na komplexné rekonštrukcie kultúrnych pamiatok pre potreby cestovného ruchu. Kultúrnymi pamiatkami však nedisponuje iba štát, ale aj mestá a obce, a do určitej miery aj súkromný sektor. Súhrnným znakom je nedostatok finančných prostriedkov na udržanie a obnovu, ale aj nesystémový prístup k využitiu kultúrnych pamiatok pre CR (typickým predstaviteľom je Banská Štiavnica) (**BOROVSKÝ a kolektív autorov, 2008**).

Kultúra – kultúrne dedičstvo je v súčasnosti mimoriadne dôležitým a žiadaným turistickým artiklom. Cestovný ruch sa vďaka zvýšenému záujmu o aktívne poznávanie kultúrno-historických osobností rôznych geografických regiónov stal najväčším a najvýnosnejším svetovým priemyslom. Kultúra v sebe nezahŕňa len materiálne a duchovné pamiatky, v širšom zmysle je každodenný spôsob života ľudí v konkrétnom prostredí. Rozvoj medzinárodného cestovného ruchu prináša so sebou aj obavy z unifikácie kultúry, stratu kultúrnej identity “disneyzáciu“ a “mcdonaldizáciu“ turistických cieľov. Turisti po celom svete vyhľadávajú kultúrnu rôznorodosť, objavujú miestne kultúry a významným cieľom cestovného ruchu sa stáva ľudová kultúra (**ZUSKINOVÁ, 2001**).

Prostredníctvom kultúrneho cestovného ruchu sa účastníci oboznamujú s významnými a jedinečnými staviteľskými architektonickými pamiatkami svetského a sakrálneho umenia doma i v zahraničí (hrady, zámky, katedrály, kaštiele, kostoly, divadlá, múzeá) a umeleckými dielami slávnych majstrov (galérie, obrazárne, interiéry stavieb), s kultúrnymi pamiatkami a zariadeniami (mestské pamiatkové rezervácie, historické jadrá miest), zúčastňujú sa dôležitých spoločenských podujatí (festivaly, slávnosti, výstavy) (**NOVACKÁ a kolektív autorov, 1999**).

Kultúrny cestovný ruch (cultural tourism, der Kulturtourismus) je osobitným druhom cestovného ruchu. Má svoje historicko-logické pozadie. Podľa názoru niektorých autorov sa

predmetom pozornosti zainteresovaných stal až v druhej polovici 80-tych rokov, manifestačné sa rozšíril až po roku 1990 (**DREYER, 2000**).

Kultúrny cestovný ruch vyžaduje špecifické podmienky pre svoj rozvoj a predpokladá najmä existenciu kultúrneho dedičstva. Od ostatných druhov cestovného ruchu sa odlišuje predovšetkým motiváciou jeho účastníkov. Reprezentuje rozličné spôsoby uspokojovania duchovných potrieb ľudí vzdelávaním, poznávaním, poučením, zábavou, rozptýlením, a pod. (**GÚČIK, 2000**).

Táto forma cestovného ruchu plní významnú spoločenskú funkciu - je prostriedkom zvyšovania spoločenskej, kultúrnej, odbornej a vzdelanostnej úrovne jej účastníkov. Vo vzťahu k jednotlivcovi a spoločnosti (národu) plní zároveň výchovnú funkciu, keďže ich vedie k národnému povedomiu, úcte k národnej histórii, kultúrnym pamiatkam a tradíciám (**ORIEŠKA, 2001**).

1.3. Tradície zachované na Slovensku

Podľa článku *Tradície a zvyky na Slovensku (s. a.)*, žiadne iné európske krajiny nemajú také silné a rôznorodé ľudové tradície ako Slovensko. Nie je to prekvapujúce, pretože Slovensko je križovatkou obchodníkov aj turistov už celé storočia – prinášajú tovary a nápady mnohých kultúr a stimulujú tvorivosť nielen vo výrobe predmetov každodennej potreby, ale aj v oblasti zábavy a osláv. Slovenský ľudový tanec a hudobné skupiny (tanečné súbory), ako Slovenský štátny ľudový súbor (SEUK), Lúčnica, Šarišan z Prešova a iné, vystupujú po celom svete. Vystúpenia sa uskutočňujú počas celého roka, alebo počas mnohých ľudových festivalov. Ľudový tanec sa zachováva ako tradícia v slovenských dedinách, najmä cez sviatky, svadby a iné oslavy. Slovenská ľudová hudba využíva nezvyčajne až 5 odlišných druhov nástrojov. Najznámejšia je FUJARA – nástroj podobný FAGOTU, na ktorom tradične hrávajú pastieri. Stovky Slovákov dodnes vyrábajú fujary, píšťaly a husle.

Kresťanstvo začalo prenikať na Slovensko od 7. storočia zásluhou misionárov z Aquileje a pôsobením misionárov gréckych a franských; od pol. 8. stor. posielali slovanským podunajským kmeňom misionárov najmä bavorskí biskupi (salzburskí neskôr pasovskí). Pasovskí biskupi považovali toto územie za svoju misijnú oblasť a súčasť svojej diecézy. Dostávali sa tak do rozporu s misionármi vysielanými sem z Talianska a Byzancie (**BOTÍK a kolektív autorov, 1995**).

Podľa článku *Drevené kostolíky (s. a.)* je Slovensko známe bohatstvom sakrálnych architektonických pamiatok, z ktorých mnohé patria do klenotnice svetovej kultúry. Medzi ne možno nesporne zaradiť vzácny súbor drevených kostolíkov východného obradu, ktoré sa zachovali v oblasti severovýchodného Slovenska. Tieto sakrálne stavby, ktoré tu ľudia nazývajú cerkvami, sú vrcholom ľudovo-architektonickej tvorby, prejavom umu a majstrovstva miestnych ľudových tvorcov, ich zmyslom pre krásu a harmóniu s okolitým prostredím. Vyznačujú sa originalnosťou, vysokou úrovňou technického a umeleckého stvárnenia. Najstaršie zo zachovaných kostolíkov pochádzajú zo 16. storočia (Trečany, Hervatov), väčšina z nich je však až zo 17. a 18. storočia. Všetky kostolíky tejto architektúry sú postavané z dreva a majú zrubovú základnú konštrukciu. Ich charakteristickým znakom je trojdielnosť, ktorá zároveň symbolizuje Svätú trojicu. Je to vstupná časť, hlavná loď a oltárna časť. Trojitosť priestoru je aj navonok v mnohých prípadoch zdôraznená trojicou smerom na západ sa zvyšujúcich veží. Z hľadiska veľkosti priestoru je najväčšia stredná časť, chrámová loď. Ako krytina na týchto stavbách zásadne používali ručne vyrábané drevené šindle. Pri stavbe sa nepoužívali kovové klince, pretože symbolizovali Kristovo ukrižovanie. Osobnú pozornosť zasluhujú ozdobné železné križe, ktoré sú významným umeleckým prejavom dedinských kováčov. Jedinečné sú interiéry týchto kostolíkov. Pôvodne boli bohato zdobené nástennými a stropnými maľbami.

Medzi cirkevné stavby, stavebné objekty späté s náboženským vyznaním a s náboženskými obradmi patria kostol, kaplnka, božie muky, zvonica, márnica a i. Cirkevné stavby, najmä kostoly, boli súčasťou vidieckych sídiel už od veľkomoravského obdobia. Spočiatku sa vyskytovali ojedinele, od 11. - 12. storočia sa stavali častejšie a v 13. - 14. storočí bol kostol v každej priemerne veľkej dedine. Cirkevné stavby boli ústrednými a dominantnými objektmi dedinských sídiel. Nachádzali sa spravidla na návrší (kostol, zvonica), na križových cestách (kaplnka, božie muky, kríž), na cintorínoch (kaplnka, márnica) **(BOTÍK a kolektív autorov, 1995)**.

Tradičná ľudová kultúra a folklór Slovenska tvoria bohatú klenotnicu jedinečných a pôvodných kultúrnych javov a prejavov, ktoré vznikali a prežívali hlavne vo vidieckom prostredí a šírili sa ústnym podaním z generácie na generáciu. V tejto klenotnici sú zastúpené zvyky a obrady viažuce sa k rôznym životným a kalendárnym etapám, tradičné ľudové piesne, hudba, tanec, divadlo, rozprávky, príslovia, porekadlá, remeslá, odev, strava, staviteľstvo, architektúra a množstvo ďalších hmotných i nehmotných prejavov, ktoré majú v každej lokalite a regióne svoj osobitý kolorit. Z vecného hľadiska delíme tradičnú ľudovú

kultúru na kultúru hmotnú a nehmotnú, súčasťou ktorej je aj folklór. Podľa článku *Tradičná ľudová kultúra a folklór (2009)*.

Folklór predstavuje súbor kultúrnych javov realizovaných formami ústnej, hernej, tanečnej, dramatickej a hudobno-spevnej kontaktnej komunikácie. Tieto, kultúrne javy sa realizujú v mnohých typoch a variantoch. Časové súvislosti ich pretrvávania v tradícii závisia od ich pretrvávania v kolektívnej pamäti. Folklór podlieha kolektívnym normám konkrétneho lokálneho spoločenstva alebo sociálnej skupiny. Odrážajú sa v ňom sociálne a kultúrne vzťahy daného prostredia, jeho etické a estetické názory, a tak sa stávajú aj výrazom určitej skupinovej, alebo sociálnej ideológie. Okrem identifikačnej funkcie spĺňa funkcie poznávacie, obradové, zábavné a výchovné. Folklór má výrazné etnologické znaky. Podľa funkcie, obsahu a formy sa folklórne prejavy začleňujú do rodov, druhov, žánrov a žánrových skupín (**BOTÍK a kolektív autorov, 1995**).

Folklór patrí na Slovensku medzi najväčšiu pýchu krajiny. Každá oblasť, mesto, dedina, obec má svoj vlastný charakter a svoj vlastný folklór - kroje, hudbu, piesne, architektúru, zvyky, tradície, tance, nárečie a väčšina ľudí, ktorí prídu na Slovensko, by rada videla z folklóru čo najviac. A práve to im umožňujú folklórne festivaly, ktorých je na Slovensku obrovské množstvo a ktoré mu ponúkajú najlepšiu možnosť zoznámiť sa nielen s folklórom, ale aj s charakterom a mentalitou Slovákov.

(<http://www.skonline.sk/folklor.php>)

Slovensko má bohaté kultúrne tradície, folklór je veľmi výrazný a zaujímavý. Slovenský národ svoj folklór dôsledne udržiava, piesne, hudba a tanec sa prenášajú z generácie na generáciu. Na Slovensku pôsobia mnohé folklórne súbory. Najznámejšie folklórne súbory na Slovensku sú SEUK v Bratislave, Šarišan v Prešove a Lúčnica v Bratislave. Najvýznamnejšími oblasťami slovenského folklóru sú severné regióny Slovenska, Orava, Liptov a východ Slovenska v okolí Zemplína. V minulosti mala každá oblasť na Slovensku svoj typický kroj, nárečie aj ľudové zvyky. Mnohé slovenské ľudové piesne sú veľmi rytmické a veselé, zabavia pri tanci, niektoré sú naopak smutné a hovoria o láske medzi ľuďmi, sklamaníach, o láske k rodnému kraju, o kráse alebo zábave. Ľudové piesne sa spievajú nielen na folklórnych slávnostiach, ale učia sa ich aj deti v školách, aby poznali svoje kultúrne dedičstvo. Tradičný tanec možno vidieť na festivaloch a folklórnych slávnostiach, ktoré sa každoročne konajú po celom Slovensku.

(<http://www.slovakiasite.com/sk/folklor.php>)

Podľa **BOSÁKA (2006)** Slovensko je krajinou mimoriadne bohatou na ľudové zvyky a tradície, ktoré podmienili vývoj kultúrnych a folklórnych oblastí. Slovenské zvyky a tradície majú svoje špecifiká podľa jednotlivých oblastí, napriek tomu ich základ a podstata zostávajú totožné. Niektoré z nich sa zachovali dodnes, viac sa však udržiavajú na vidieku ako v mestách. Dá sa povedať, že čo dedina - to iné zvyky. Preto je iste zaujímavé pozrieť sa dozadu na životy našich dedov a pradedov, na to, ako ich ovplyvňovali jednotlivé zvyky a tradície, ako prebiehali krstiny, svadba, pohreb[...] V akom prostredí a podmienkach žili naši dedovia, ktorých sa tieto zvyky dotýkali v oveľa väčšej miere ako v súčasnej generácii je možné vidieť iba v prírodných múzeách a skanzenoch. Rovnako aj pestré slovenské kroje je možné dnes vidieť iba pri prezentovaní ľudového umenia na folklórnych festivaloch a iných slávnostných vystúpeniach.

Ako uvádzajú **NOSÁLOVÁ – PALIČKOVÁ (1988)**, na Slovensku približne pred 200 rokmi začali z pôvodne jednoduchého a viac-menej jednotného odevu oddeľovať osobitné formy oblečenia v jednotlivých regiónoch, čiže oblastiach a obciach. Usilovnou a tvorivou prácou nespočetného množstva vyšivačiek, tkáčok, čipkárok, domácich výrobcov kápov, kabaníc, súkeniek, krpcov, ale aj špecializovaných krajčírov, halenárov, čižmárov, kožušníkov, pozamentierov, v drobných dielňach, manufaktúrach i v továrňach sa vytvorilo vyše 60 obmien krojov- krojových variantov. A ešte i tento počet variantov, na malé Slovensko pomerne veľký, sa ďalej členil, kroje sa odlišovali drobnejšími zvláštnosťami, osobitosťami. Neplatilo teda len "iný kraj, iný kraj", ale často aj "iná dedina, iný kraj", ba poznáme aj také obce (Čataj), kde príslušníci rôzneho náboženského vyznania nosili aj rôzne kroje.

Ďalej **BOSÁK (2006)** uvádza históriu krojov nasledovne: v dejinách kultúry každého národa patrí významné miesto ľudovej kultúre ako nositeľke jednej z najvýznamnejších etnických špecifik. Spomedzi javov ľudovej kultúry osobitné postavenie má tradičný odev-kroj, ktorý púta svojou rôznorodosťou foriem a pestrosťou výzdoby. Rovnako púta laických pozorovateľov ako aj umelcov a odborníkov- etnografov. Prvých pre svoju farebnosť a malebnosť, druhých pre svoju výpovednú hodnotu o kultúre a spôsobe života ľudu, ktorý ho vytvoril.... ...V prvom rade si musíme uvedomiť, že to, čo sa nám zachovalo z tradičného odevu do súčasného obdobia, je výsledkom dlhodobého vývoja, pretože kraj je omnoho starší ako módný odev. Veľmi ťažko sa hovorí o jeho najstarších formách. Predpokladá sa, že odev mužov i žien mal pôvodne košeľový charakter. Časť odevných súčiastok základného i vrchného odevu mala pravdepodobne spoločné formy pre mužov i ženy. Až v období stredoveku sa začal postupne formovať do podoby, ktorú už poznáme z dobových dokladov z

konca 18. a začiatku 19. storočia. V najstaršom období mali na tradičný odev veľký vplyv geografické prostredie a klimatické podmienky. tie určovali základné materiály, ľanové alebo konopné plátno, súkno či kožušinu, z ktorých bol zhotovený a jeho celkový charakter.

Najstaršie súčasti mužského odevu:

Najstaršie oblečenie má svoje korene v odevy starých Slovanov. Bolo výrazne účelné so základnou funkciou ochrániť nositeľa pred nepriazňou počasia. Pozostávalo z plátennej košeľe a gätí, súkenných nohavíc, rôznych druhov trojštvrťových a dlhých kabátov, halien a kabaníc. V zime sa nosili hune, kožúšky a homoľovité čiapky (baranice), neskôr plstené klobúky.

Najstaršie súčasti ženského odevu:

Najstaršie oblečenie bolo ešte jednoduchšie ako mužské. K najstaršiemu odevu patrilo plátenné spodné oblečenie(rubáš), oplecko(rukávce), košeľa, zástera, sukňa z dvoch záster, čepiec, vlnené zástery, súkenné trojštvrťové kabátiky(kabanica), v zime kožúšky a kožuchy.

Najpestrejší kraj:

Piešťanský a trnavský kraj- charakteristický je technicky i ornamentálne vyspelou výšivkou(používajú aj zlaté nite), ktorá prevláda na jeho ženských súčastiach. Nájsť ju však možno aj na mužských košeliach. Z farieb prevláda biela, oranžová, žltá a čierna **(ONDREJKA, 2008)**.

Výrobcovia na každom kroku potenciálnym a súčasným užívateľom tohto produktu zdôrazňujú jeho kvalitu, jedinečnosť vytvorenia (design), priestorovú i cenovú dostupnosť, značku a exkluzivitu. Čo je takýmto produktom v prípade múzea? Je to myšlienka, hodnota, alebo súbor hodnôt predkladaný vo forme výstavy, stále expozície, zbierky, prednášky, publikácie. prostredníctvom historické osobnosti, inštitúcie múzea, prírodného útvaru, určité udalosti, zbierkového predmetu, osoby informátora, lektora. Je to ale tiež image mesta a regiónu, kde sa múzeum nachádza. Tieto múzejné produkty musia svojim potenciálnym užívateľom prinášať určitý úžitok, pomáhať im riešiť ich problémy, musia byť aktuálne. Aj tieto produkty sa vyznačujú svojou jedinečnosťou, neopakovateľnosťou, dostupnosťou a majú určitú značku spojenú s múzeom a mestom odkiaľ prichádzajú. Nie je dôležité, že je múzeum prezentuje, ale prečo ich prezentuje **(FORET - TURČINKOVÁ, 2005)**.

Podľa **ONDREJKU (2008)**, s cieľom zachovať tradičnú ľudovú architektúru vzniklo na Slovensku viacero múzeí, medzi ktorými majú najvýznamnejšie postavenie múzeá v prírode. Návštevníci v nich môžu okrem pôvodných stavieb obdivovať aj ich zariadenie,

rôzne nástroje a náradia. Pre múzeá v prírode sa ujalo medzinárodné pomenovanie skanzen. Toto slovo pochádza zo Švédska, kde v roku 1891 zriadili prvé múzeum tohto druhu na svete. Múzeum stojí dodnes v Štokholme na návrší Skanzen. Za povšimnutie stojí myšlienka, ktorá je v tomto múzeu vytesaná do kameňa: Môže prísť deň , keď všetko naše zlato nepostačí na to, aby sme vytvorili obraz z minulých čias.

Oživovanie múzejných expozícií prítomnosťou človeka, ľudskou prácou, patril už k starším formám a spôsobom múzejných prezentácií. Vznik a rozvoj múzeí v prírode podporil myšlienku poľudšťovania a oživovania mŕtvych expozícií. Umožnil do nich vniesť činnosť, prácu, prítomnosť človeka. Vytvorením obrazu niekdajších foriem existencie spôsobu života človeka v dome, jeho práce pri vykonávaní každodenných povinností alebo špecializovaných činností pri niektorých remeselných technikách, či domácej výrobe je obohatením pocitov a dojmov návštevníka. Inštalované expozície bývania, spôsobu života a práce, zaradené remeselnícke dielne s pracovnými nástrojmi priam ponúkajú možnosť a vyžadujú, aby tieto predmety zobral do rúk človek, aby ich oživil svojou prítomnosťou a činnosťou. Toto všetko je cieľom a zámerom aktivizačno - prezentačných podujatí, ktoré múzeá v prírode každoročne zaraďujú do svojich plánov činností (ZUSKINOVÁ, 2001).

1.4 Miestna, regionálna a štátna úroveň ako faktor rozvoja cestovného ruchu

Mestá predstavovali centrum remeselnej výroby, obchodu a vzdelanosti. Sprostredkúvali vzájomný styk obyvateľstva mesta a okolia, a tým aj výmenu a šírenie najmä materiálnych zložiek ľudovej kultúry. Na formovaní tradičnej kultúry sa významnou mierou podieľali malé mestečká, ktorých spôsob života a kultúra obyvateľstva sa podstatnejšie neodlišovali od spôsobu života a kultúry dedinského obyvateľstva. Koncom 19. a v 20. storočí s rozvojom priemyslu nastal prílev vidieckeho obyvateľstva do miest a mestská kultúra začala čoraz viac ovplyvňovať aj širšie okolie miest. Proces urbanizácie znamenal od konca 19. storočia a najmä v 20. storočí kvalitatívny zásah do spôsobu života obyvateľstva a tradičnej kultúry (BEŇUŠKOVÁ, 2005).

Ako uvádzajú autorky **BALÁŽOVÁ – PAPCUNOVÁ – JARÁBKOVÁ (2007)**, v rozvoji cestovného ruchu je mimoriadne dôležitá úloha obecných úradov, ktoré v prvom rade musia identifikovať a podporovať miestny podnikateľský potenciál, aktívne vplývať na prípravu pracovnej sily v súlade s daným cieľom, vyvinúť iniciatívu na verejnú kontrolu kvality poskytovania služieb v obci, pôsobiť na udržiavanie miestnej identity, tradícií, kultúrneho prostredia a spoločnej zodpovednosti za rozvoj obce. Nástroje, ktoré má obec k

dispozícii na ovplyvnenie týchto smerov, siahajú od priamej účasti cez finančnú a materiálnu podporu až po komunikáciu pri vzťahoch s verejnosťou, budovaní a sprostredkovaní kontaktov medzi obcou a ostatnými účastníkmi procesu rozvoja cestovného ruchu. Z konkrétnych aktivít možno spomenúť:

- spoluprácu na propagácii obce (knihy, bulletiny, pohľadnice),
- využitie starších obyvateľov na zachovanie miestnych tradícií (ľudové remeslá)
- využitie nezamestnaných v rámci verejnoprospešných prác a mnoho iných aktivít.

Podľa **HRDÉHO (2008)** kvalita kultúrnych a spoločenských hodnôt je súčasne kritériom úspešnosti rozvojových zámerov mesta. Zároveň predstavujú základné východisko pre stanovenie filozofie mesta - ujasnenie koncepčného ťahu pri hľadaní odpovede na otázku aká bude tá typická neopakovateľná tvár. resp. atmosféra mesta. Z hľadiska kultúrno-historickej a spoločenskej kontinuity odpoveď je zrejماً. Je to podoba administratívno-správneho a kultúrno-spoločenského centra na historickom pozadí s výrazným podielom finančných, obchodných a informačných služieb sprostredkujúcich prepojenie západnej, východnej a juhovýchodnej Európy. Je to kultúrny, historický a polohový potenciál mesta.

Ako uvádza **GAJDOŠ (2008)**, Slovenská republika má bohatý kultúrno-historický potenciál pre rozvoj kultúrneho a poznávacieho cestovného ruchu (v SR je takmer 10 tis. nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok, 18 mestských pamiatkových rezervácií, 109 hradov, 555 kaštieľov a kúrií). Možnosti jeho využitia pre ponuku atraktivít v cestovnom ruchu sú však limitované najmä technickým stavom. Takmer dve tretiny nehnuteľných národných pamiatok je v takom stave, ktorý vyžaduje úpravu, obnovu alebo rekonštrukciu. Schopnosť financovania ich udržiavania je najproblémovejšia pri pamiatkach vo vlastníctve samospráv (25 % z ich počtu) a fyzických osôb (28 % z ich počtu). Táto schopnosť má potom i zásadný vplyv na sprístupnenie daných objektov pre verejnosť a pre účastníkov cestovného ruchu.

Tematika využívania poznatkov o tradičnej ľudovej kultúre a spôsobe života ľudí s ohľadom na lokalitu, prípadne kultúrny región pre určitú oblasť spoločensko-ekonomickej praxe, patrí do aplikovanej etnografie. S väčším akcentom sa v slovenských spoločenských vedách objavila až po roku 1989 - v súvislosti s prehodnocovaním predmetu výskumu a participovaním spoločenskej realite v procese transformácie ekonomiky a kultúry (**DARULOVÁ, 2001**).

Podľa **BEŇUŠKOVEJ (2005)**, vývin tradičnej kultúry regiónov Slovenska ovplyvnili viaceré faktory. Niektoré z nich pôsobili po stáročia, iné mali len epizodny charakter, avšak

zanechali na kultúre a spôsobe života trvalé stopy. Najviac na formovanie kultúrnych regiónov vyplývali prírodné a klimatické podmienky a administratívne členenie krajiny. K nim sa pripájali etnické a konfesijné faktory, migračné prúdy a kolonizácie, historické udalosti ale aj vplyv miest a lokálnych kultúrnych centier. Dôležitú rolu zohrávalo aj zamestnanie a výroba, avšak oba tieto činitele úzko súvisia s predchádzajúcimi faktormi, najmä geografickými.

Ako je to teda s členením Slovenska na kultúrne regióny? Dôležitými identifikačnými a kultúrno-integračnými faktormi formujúcimi regionálne cítenie bol jazyk a celá štruktúra ľudovej kultúry - prevládajúci spôsob zamestnania, bývanie, odev, obradová kultúra a folklór **(LEŠČÁK, 1988)**.

BEŇUŠKOVÁ (2005) tvrdí, že súčasné politicko-administratívne vytváranie a fungovanie regiónov je konfrontované s prirodzenými regiónmi, ktoré vznikali na prírodnej, kultúrnej, sociálno-ekonomickej a historickej báze. K formovaniu kultúrno-historických oblastí Slovenska významnou mierou prispeli javy tradičnej kultúry.

Kultúrny potenciál regiónov môže byť dôležitým faktorom ich hospodárskeho rozvoja a prostredníctvom kultúrnej turistiky môže výrazne prispieť i k vytváraniu pracovných príležitostí pre obyvateľov. Kultúrny potenciál tvorí predovšetkým kultúrne dedičstvo, chránené ako pamiatkový fond a zbierkový fond múzeí a galérií, ďalej tiež rôzne kultúrne zariadenia a podujatia živej kultúry, či už profesionálne umelecké produkcie alebo prejavy ľudovej kultúry.

Súčasťou mestských i vidieckych sídiel je historický stavebný fond zachovaný v rôznej miere autenticity. Architektonicky hodnotné objekty a súbory sú pamiatkovo chránené ako národné kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie alebo pamiatkové zóny. Sú to obvykle dominantné objekty a hlavné priestory v historických jadrách miest a obcí dlhodobo určujúce pre ich charakter, ktoré majú nenahraditeľný význam pre ich identitu **(MEDVECKÁ, ca 2006)**.

Predpokladom rozvoja regiónu, či strediska cestovného ruchu je spolupráca štátu a štátnej správy, územnej samosprávy a podnikateľských subjektov, vymedzenie ich úloh a zabezpečenie ich prepojenosti. Tieto vzťahy spoločne s vymedzením základných zámerov a cieľov v rozvoji cestovného ruchu v krajine zvyčajne vymedzuje zákon o cestovnom ruchu **(KONEČNÁ, 1999)**.

Slovensko je v súčasnosti v zaostávajúcej pozícii v rámci európskeho cestovného ruchu. Význam cestovného ruchu u nás je značne podcenený, stáva sa, že časť verejnosti ho

považuje za zbytočný, dokonca škodlivý jav. Prestíž odborníkov cestovného ruchu je dosť nízka. Chýba legislatívna norma o cestovnom ruchu, ktorá by upravila základné definície a vymedzila organizačnú štruktúru a význam cestovného ruchu v národnom hospodárstve. Absentujú pravidlá pre riadenie, koordináciu a stanovenie zodpovednosti pre jednotlivých aktérov pôsobiacich v oblasti cestovného ruchu. Nedostatkom je aj nedodržiavanie niektorých legislatívnych noriem zo strany niektorých subjektov (sprievodcovská činnosť bez oprávnenia, ubytovávanie v súkromí „načierno“, nedodržiavanie podmienok na zatriedovanie ubytovacích zariadení, predaj tovaru nejasného pôvodu, prevádzkovanie nepoistených cestovných kancelárií a podobne). Absencia stratégie hospodárskej politiky a na ňu nadväzujúcej politiky cestovného ruchu sa stali príčinou, že v záplave operatívnych rozhodnutí niektoré orgány štátnej správy i samosprávy zatiaľ ešte nedocenili význam cestovného ruchu pre rozvoj hospodárstva (MH SR, 2005).

Hlavnou prednosťou Slovenska oproti susedným konkurenčným štátom ako cieľovým miestam cestovného ruchu je mnohorakosť turistických možností, ktoré sme schopní ponúkať v kombinácii s rôznymi kultúrnymi a prírodnými aktivitami. Slovensko ako cestovný cieľ bude na trhu úspešné vtedy, ak svoj úspech na trhu bude budovať na svojej jedinečnosti, silných stránkach a prednostiach. V medzinárodnej konkurencii sa presadí až potom, ak bude mať vybudovaný jednotný imidž a bude rešpektovať spoločné záujmy a cieľ – ponuku produktu pod spoločnou značkou. Z pohľadu zákazníka by potom mali turistické destinácie spĺňať základné podmienky ako je bezpečnosť, ľahká dostupnosť, dobré zdravotné štandardy, rozvinutá infraštruktúra, zdravé životné prostredie, zachovaná príroda a oku lahodiaci obraz krajiny. Slovensko sa približuje splneniu všetkých týchto kritérií. Vychádzajúc z týchto skutočností bude špecifickým cieľom cestovného ruchu rozvoj produktov cestovného ruchu v regiónoch majúcich na to vhodné podmienky (MHSR, 2004).

Podľa GAJDOŠA (2008), na strane ponuky v cestovnom ruchu dôležitú rekreologickú funkciu plní, okrem prírodných podmienok, i zachovalá ľudová architektúra a kultúrno-historické pamiatky. Medzi najvýznamnejšie mestské pamiatkové rezervácie na území Slovenskej republiky, atraktívne i z pohľadu účastníkov cestovného ruchu, možno zaradiť hlavné mesto Bratislavu, Banskú Bystricu, Banskú Štiavnicu, Bardejov, Kežmarok, Košice, Kremnicu, Levoču, Nitru, Prešov, Spišskú Kapitulú, Poprad - Spišskú Sobotu, Trenčín, Trnavu a Žilinu. Na území Slovenskej republiky sa rovnako nachádza 10 pamiatkových rezervácií ľudovej architektúry - Brhlovce, Čičmany, Osturňa, Plavecký Peter, Podbiel, Sebechleby, Špania Dolina, Veľké Leváre, Vlkolínec a Ždiar a 83 pamiatkových zón.

Kultúrne dedičstvo predstavuje komplexnú kategóriu hmotných i nehmotných výtvorov ľudskej činnosti, ktoré sú súčasťou kolektívnej pamäte a sú podstatou kultúrnej identity spoločnosti a jej jednotlivých skupín. Hmotné kultúrne dedičstvo na Slovensku reprezentuje najmä pamiatkový fond. Ide o súbor hnutelných a nehnuteľných vecí, ktoré sú podľa Zákona o ochrane pamiatkového fondu vyhlásené za národné kultúrne pamiatky. Sú to predovšetkým objekty umenia, architektúry a urbanizmu, archeologické lokality, objekty ľudovej architektúry, historické záhrady a parky, objekty výroby, vedy a techniky, pamiatky viažuce sa na významné historické udalosti a osobnosti slovenských dejín. Zvláštnu kategóriu hmotného kultúrneho dedičstva predstavujú zbierky múzeí a galérií, ktorých tvorba a správa sa riadi zákonom o múzeách a galériách (BOJDOVÁ, 2008).

Každý národ, hoci stojí na akomkoľvek nízkom stupni vývinu, má svoju osobitú kultúru. To je fakt, ktorý poprieť nijakými teóriami nemožno. Národ, ktorý sa dopracoval vyššieho stupňa kultúry, môže síce hľadiť s istou ľútosťou na národ stojaci na nižšom stupni, no predsa u neho nemôže odtajiť isté kultúrne výdobytky. My, Slováci, si uvedomujeme, že sme národ síce malý, ale že máme svoju kultúru. Toto povedomie odobruje každého verného Slováka v snahe vyvíjať svoju kultúru, dopracovať sa vyššieho stupňa a priniesť obeť na jej zveľadenie. Toto povedomie je však slabé, neisté (LAJČIAK, ca 2009).

Našou najväčšou devízou v cestovnom ruchu je prírodné a kultúrne bohatstvo. Spolu s nízkymi cenami a dostupnosťou v rámci Európy, by zachovaná, civilizáciou nezdevastovaná slovenská krajina mohla prilákať návštevníkov z celého sveta. Turisti, milovníci cestovania, chodia k nám za niečím, čo už doma nenájdu, alebo aspoň nie v takej podobe ako na Slovensku. Napríklad folklór, starodávna drevená architektúra alebo domáca kuchyňa s jej špecialitami (LESÁK, 2003).

1.5 Konkrétne prípady využitia tradícií na rozvoj cestovného ruchu na Slovensku i v zahraničí

SLOVENSKO

Podroháčske folklórne slávnosti sú na Orave ešte stále najväčším kultúrnym podujatím. Začínajú v piatok 7. augusta 2009 obľúbenou tanečnou školou a ľudovou veselnicou v kultúrnom dome v Zuberici a programom na ihrisku v Oravskom Bielom Potoku. Slávnosti sa konajú v čase vrcholenia letnej turistickej sezóny a tak aj návštevnosť, ak počasie pravdaže dovoľí, býva zvyčajne veľmi vysoká. Divákovi sa aj v tomto roku predstaví vyše tisíc účinkujúcich vrátane hosťujúcich súborov z Česka, Izraela a Ruska. V sobotu 8. augusta program začne sprievodom zúčastnených súborov a skupín z Múzea

oravskej dediny do areálu festivalu na poľanu Brestová s prechodom cez javisko. Tento otvárací „ceremoniál“, v ktorom každý zúčastnený kolektív uvedie 3-4 minútový výber zo svojho programu, je mimoriadna paráda a zaplní hľadisko do posledného miesta[...] V priestoroch Múzea sa koná 18. oravský tradičný jarmok ľudových remesiel. Tu je tiež inštalovaná výstava ľudového rezbára Jána Špulera z Bobrova (ÚZSK, 2009).

Vrcholnou prehliadkou tradičnej a ľudovej kultúry, teda ľudovej hudby, spevu, tanca, hier, rozprávania, ľudovej poézie, krojov, výšiviek a mnohých hmotných výrobkov ľudového umenia je folklórny festival Východná. Je súčasne aj "vrcholnou prehliadkou výsledkov pravidelnej a systematickej práce mnohých inštitúcií, organizácií, združení i jednotlivcov v oblasti tradičnej a ľudovej kultúry." (<http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=9378>)

ANGLICKO

K turisticky najnavštevovanejším atrakciám Birminghamu patrí popri múzeu a galérii (ročné skoro 700 tisíc návštevníkov) tiež jedinečná expozícia Cadbury World (viac ako 500 tisíc návštevníkov). Jedná sa o unikátnu exkurziu do výrobného procesu svetoznámeho výrobcu Čokoládových sladkostí spojenú s rozprávkovými expozíciami pre detských návštevníkov, rovnako ako s poučnými rozprávaním a prezentáciami pre dospelých. Vychádza sa tu z princípu podnikového múzea, vrátane tzv. detského múzea venovaného „objaveniu čokolády“ španielskymi dobyvateľmi na začiatku 16. storočia, menovite Hernando Cortéz v Aztéckej ríši (jej panovníci konzumovali čokoládu ako afrodisiakum). Možnosť pozrieť sa do výroby dáva návštevníkom priestor vidieť automatizovanú výrobu v činnosti, môžu si sami vyskúšať niektoré tradičné ručné postupy máčanie karamelových bonbónov v čokoláde apod. Samozrejmosťou súčasťou podpory predaje je tiež neobmedzená hojnosť ochutnávania. Na záver čaká návštevníkov neodolateľný nákup v podnikové predajni (FORET – TURČINKOVÁ, 2005).

ČESKÁ REPUBLIKA

Medzinárodný filmový festival v Karlových Varoch (MFF): Najvýznamnejší medzinárodný filmový festival kategórie A v strednej a východnej Európe a jediný festival kategórie A v Českej republike. Kategória A zaraďuje MFF Karlové Vary do skupiny prestížnych festivalov s štatútom "nešpecializovaný festival so súťažou v celovečerných hraných filmoch" ako sú MFF v Cannes, Berlíne, Benátkach, či Tokiu. Koncepcia MFF Karlové Vary je postavená na výhodnej geograficko-politickej polohe Českej republiky, na

hranici medzi východnou a západnou Európou. MFF Karlové Vary je určený laickej i odbornej verejnosti a ponúka svojim návštevníkom starostlivo koncipovaný program, kvalitné zázemie a široký servis služieb. Atmosféru festivalu dokresľuje unikátne mesto - malebné centrum svetoznámeho kúpeľného mesta Karlové Vary, ktoré sa nachádza 120 km západne od Prahy blízko hraníc s Nemeckom. Celý festival sa odohráva v historickej časti mesta, ktorého stredom sa vine kúpeľná kolonáda prepojujúce dve základné centrá festivalového diania - hotel Thermal a Grandhotel Pupp. Významným faktorom novodobej histórie MFF Karlovy Vary je i jeho vonkajšia podoba - originálny dizajn a výzdoba festivalu sa totiž každý rok menia. Architekti a grafici vychádzajú pri príprave nadchádzajúceho ročníku z novej filmovej znelky, ktorú zloží každoročne jeden z významných českých tvorcov **(MFF Karlovy Vary, 2009)**.

Mesto České Budějovice sa zapojilo do projektu Netradičnej formy prezentácie pamiatkových objektov spracovaním materiálu „Renesance pod Černou věží“. Odbor pamiatkovej starostlivosti magistrálu mesta České Budějovice vytvoril nový, atraktívny produkt, ktorý bude slúžiť celoročne ako populárne náučný materiál pre žiakov škôl, pre turistov, ale aj pre širokú verejnosť k upútaniu záujmu o prostredie, v ktorom žije, prípadne ho navštevuje, aby si boli vedomí jeho kultúrnych a historických hodnôt a zaujali k ochrane týchto hodnôt aktívny postoj. Ide o vzdelávací projekt, určený mládeži, zameraný na historické pamiatky. Ide o farebne vytlačenú brožúrku zloženú z pracovných listov formátu A4 s náučne populárnymi informáciami o histórii a stavebnom slohu v Českých Budějoviciach, doplnenou o farebné fotografie a kresby renomovanej ilustrátorky. Publikácie je vytvorená k spoznávaniu pamiatok a kultúrneho dedičstva, ale tiež ako netradičná forma produktu cestovného ruchu a zatraktívnenie mesta **(BRABEC, 2009)**.

HOLANDSKO

Zaujímavé využitie atraktívnej budovy múzea sme poznali v holandskom Haagu /2:95/. Veľká a tradičná akcia je každoročne tretí utorok v septembri tzv. „Prinsjesdag“, keď kráľovná Beatrix prechádza mestom v zlatom kočiari zahájiť nový pracovný rok oboch komôr parlamentu. Haagska radnica má pri tejto jedinečnej udalosti prenajatú pre svojich 250pozvaných hostí budovu múzea, ktorá leží priamo na trase veľkolepého slávnostného ceremoniálu. Pozvaní účastníci predstavujú pre radnicu mimoriadne dôležitých kľúčových partnerov. Jednak môžu z prominentného miesta sledovať jazdu kráľovej, ale tiež sú počas dvojhodinového slávnostného obeda predstavitelia mesta informovaní o zámeroch a plánoch radnice na nasledujúci rok. Ide o partnerov, ktorí by sa v plánoch haagske radnice mohli

aktívne angažovať a pomôcť s ich realizáciou. V tomto zaujímavom príklade využitia budovy múzea pre marketingové aktivity mesta sa spojuje a posilňuje jedinečnosť udalostí (Prinsjesdag), s jedinečnosťou miesta (budova múzea), s unikátnym programom (slávnostní obed) a s exkluzívnou spoločnosťou (partneri, na ktorých radnici mimoriadne záleží) (**FORET – TURČINKOVÁ, 2005**).

MAĎARSKO

Festival ľudového umenia je tradičné stretnutie ľudových umelcov a bude sa konať v okolí hradu Buda. Počas štyroch dní budú tí najlepší zástupcovia ľudových remesiel ukazovať tajomstvo svojho remesla vo svojich dielňach za účasti publika. Remeselníkov, ktorých môžeme vidieť pri práci na festivale: rezbárov, splietačov, súkenníkov, majstrov ktorí pracujú s plstou, vyšivačov, remeselníkov pri príprave kolies, majstrov pri tvorbe lán, kováčov, hrnčiarov, tvorcov hudobných nástrojov, výrobcov zbraní a brnení, tkáčov, krajkárky, maliarov s použitím techniky maľovanie s pomocou vajícok a tvorcov medovníkov. Deti budú mať príležitosť vyskúšať si základy tradície ľudových remesiel. Popri prezentácii budú remeselníci taktiež predávať svoj tovar na tradičnom veľtrhu. Na javisku sa objavia speváci, tanečníci, a folklórne skupiny z Maďarska ale aj zo zahraničia. Na festivale budú tiež rôzne programy ako bábkové divadlo, programy pre deti a večer tanečný dom pobaví publikum. Dňa 20. augusta na oslavu svätého Štefana, bude pochod remeselníkov a pred Matúšovým kostolom tradičné požehnanie nového chleba (**NESZ, s. a.**).

Ak sa chcete dozvedieť viac o remeslách a bohatom folklóre Maďarska priamo z prvej ruky, musíte navštíviť festival ľudových umení v Budapešti medzi 20. a 22. augustom.

Festival je najvýznamnejším podujatím pre životnú a ľudovú kultúru v Maďarsku.

Najznámejší maďarskí umelci a remeselníci z rôznych regiónov krajiny predstavia svoje zručnosti dedené po mnoho generácií. V týchto dielňach si môžete vyskúšať a priučiť sa remeslám: napr. rezbárstvu, výrobe hudobných nástrojov, tvoreniu vyšiviek, hrnčiarstvu, tkáčstvu, kováčstvu, tvorbe kraslíc a pod. Pokiaľ by ste mali záujem zobrať si domov niečo z tradičných maďarských suvenírov, veľtrh na festivale je tým najlepším miestom na nákup.

V tomto roku bude v centre pozornosti renesančná éra. Okrem veľtrhu existuje mnoho ďalších programov ktoré vás pobavia: umelci z celého sveta, ľudové tance a ľudová hudba. Každý večer si môžete tiež zatancovať na rôzne národné ľudové piesne. Ani deti sa nebudú nudieť, festival zahŕňa veľa programov priamo pre nich, ako napr.: bábkové divadlo, rozprávané poviedky a iné. V Detskej tanečnej sále sa deti môžu naučiť tancovať hravou formou.

Nebojte sa nezostanete hladný, pretože gastronómia z maďarského vidieka bude tiež prezentovaná na festivale. Táto akcia sa časovo zhoduje s naším národným sviatkom svätého Štefana - 20. augusta. V tento deň budú mať remeselníci vlastný sprievod na oživenie starých tradícií. Dňa 20. Augusta tiež oslavujeme nový chlieb a tzv. slávnostné "požehnanie chleba", ktoré sa uskutoční pred Matúšovým kostolom (**Budapest tourist guide, s. a.**).

2 Cieľ práce

Hlavným cieľom diplomovej práce je *zistiť, aké je využitie tradícií a kultúry v rozvoji cestovného ruchu v meste Nitra*. Zaoberáme sa najmä analýzou hmotných kultúrno-historických pamiatok, kultúrnych zariadení a kultúrnych podujatí, ktoré sa nachádzajú, alebo uskutočňujú v Nitre. V práci tak rozoberáme komplexný kultúrny systém na území mesta Nitra a stanovujeme návrhy na zlepšenie jeho využitia pre cestovný ruch.

Parciálnymi cieľmi diplomovej práce teda sú:

- identifikovať kultúrno-historický potenciál mesta Nitra a analyzovať jeho využitie v rozvoji cestovného ruchu;
- analyzovať využitie kultúrnych zariadení návštevníkmi mesta Nitra;
- analyzovať štruktúru, zameranie a frekvenciu kultúrnych podujatí organizovaných v meste Nitra;
- podporiť využitie tradícií a kultúry v rozvoji cestovného ruchu a v tejto súvislosti formulovať vlastné návrhy.

3 Metodika práce

V rámci témy *Možnosti využitia tradícií v rozvoji cestovného ruchu na vybranom území* sme si za objekt nášho skúmania zvolili historické mesto Nitra.

Nitra sa nachádza na juhozápade Slovenska. Počet obyvateľov tohto mesta je 84 070¹. Je často nazývaná aj „matkou slovenských miest“. Dôvodom nášho výberu je, že mesto je bohaté na tradície a kultúru, ktoré však nie sú dostatočne využívané na rozvoj cestovného ruchu. Na začiatku uvádzame historický základ a pomocou krátkej analýzy mesta zistíme, na akých základoch sa tvorila kultúra a tradície mesta. Pri analýze sme sa sústredili na:

- historické pamiatky mesta Nitra,
- kultúrno-osvetové zariadenia,
- organizáciu podujatí v meste Nitra.

Hmotné kultúrno-historické pamiatky mesta tvoria základ histórie, kultúry a tradícií. Sú to najstaršie objekty, ktoré dokumentujú život v meste už po mnoho storočí. Ich pretváranie až do dnešnej podoby zobrazuje vývoj mesta Nitry.

Kultúrno-osvetové zariadenia sú vari tou najdôležitejšou zložkou vytvárania súčasnej kultúry a tradícií na území Nitry. Starajú sa o všetky zložky a druhy kultúry a tradícií. Medzi ich úlohy patrí najmä zveľaďovať a zachovávať históriu a tradície mesta Nitra. Zaoberajú sa tiež profesionálnou aj neprofesionálnou úrovňou. Ich priestory slúžia na vystavovanie umenia a kultúry ako súčasným umeleckým majstrom a mladým umelcom pre ich tvorivú činnosť, tak i pre vystavovanie historických dôkazov kultúry na našom území.

Kultúrne podujatia by mali vytvárať akési spojivo kultúry na území Nitry. Podujatia sa väčšinou odohrávajú na verejných priestranstvách a tak prilákajú ľudí. Tým sa zabezpečuje kultúrne vyžitie a tiež zvyšujú kultúrnu vzdelanosť. Účelom všetkých podujatí ako takých je i rozvoj cestovného ruchu. Kultúrne podujatia majú za úlohu spojiť cestovných ruch s kultúrou a tradíciami.

Pri zbere údajov sme vychádzali predovšetkým z týchto zdrojov:

- Sekundárne zdroje

Za sekundárne zdroje pri spracovaní diplomovej práce pokladáme mnohé slovenské a zahraničné literárne zdroje, ktoré sme postupne preštudovali, aby sme sa hlbšie oboznámili s tematikou, a tak si vytvorili obraz všetkých zložiek, ktoré vytvárajú kultúru a tradície. Za

¹ Zdroj: ŠÚ SR, k dátumu 31.12. 2008

primárne zdroje ďalej pokladáme rôzne internetové zdroje a štatistiky Mestského úradu, Nitrianskeho samosprávneho kraja, kultúrno-osvetových zariadení a agentúry EPS, z ktorých sme vychádzali pri spracovaní údajov.

- Primárne zdroje

Za primárne zdroje pri spracovaní diplomovej práce pokladáme rozhovory s odborníkmi v oblasti kultúry, návštevu kultúrno-osvetových zariadení a vybraných pamiatok, ako aj zúčastnenie sa na niektorých podujatiach uskutočňovaných v meste Nitra. Pri komunikácií s odborníkmi sme používali metódu voľného rozhovoru, mailovú a telefonickú komunikáciu. Komunikovali sme s nasledovnými odborníkmi:

1. s odborníkmi, ktorý sa starajú o celkové zosúladenie kultúry v meste:

- z oddelenia kultúry , športu na mestskom úrade v Nitre,
- z oddelenia cestovného ruchu NSK,
- z oddelenia metodického riadenia kultúry NSK,
- z oddelenia cestovného ruchu, propagácie mesta a NISYS.

2. s odborníkmi, ktorý sa starajú o chod kultúrno-osvetových zariadení:

- z Krajského osvetového strediska v Nitre,
- z Ponitrianskeho múzea,
- z Nitrianskej galérie,
- z Centra výskumu živočíšnej výroby Nitra,
- a ďalšími.

Pri spracovaní údajov sme použili metódu skúmania (zohľadňujúcu možnosti, ktoré sú dané dostupnou vedeckou a odbornou, domácou a zahraničnou literatúrou, prezentujúcou teoretické poznatky v nami skúmaných oblastiach, ako sú cestovný ruch, kultúra a tradície a podobné) a metódu vedeckej abstrakcie (používa sa na výber resp. abstrahovanie nepotrebných a menej dôležitých údajov a odčlenenie od tých ktorý majú či už priamy alebo nepriamy vzťah k riešenej problematike). Ďalej i metódu analýzy (rozbor) a syntézy (zhrutie), indukcie (zovšeobecnenie preskúmaných prípadov) a dedukcie (logické odvodzovanie záveru zo všeobecných poznatkov). Matematicko-štatistickú metódu sme použili na porovnanie úspešnosti resp. návštevností podujatí. Údaje sme zobrazili ako tabuľkovým, tak i grafickým spracovaním údajov.

4 Výsledky práce

Vo vlastnej práci uvádzame stručné oboznámenie s históriou, spájajúcou sa s mestom Nitra a v rámci nami riešenej problematiky rozanalyzujeme:

- hmotné kultúrno-historické pamiatky,
- kultúrno-osvetové zariadenia,
- kultúrne podujatia,
- a inštitúcie koordinujúce kultúru v meste.

4.1 História mesta Nitra

Históriu Nitry uvádzame už od čias jej osídlenia. Vďaka úrodným pôdam sa stala domom pre dávne rody, ktoré sa živili poľnohospodárstvom. Už v 4. storočí pred našim letopočtom sa na jej území usadili Kelti a stopy sa tu našli aj po Dákoch. Prví Slovania prichádzajú na územie Nitry už koncom 5. storočia. V druhej polovici 7. storočia územie Nitrianskeho kraja objavujú aj Avari. Franský kupec Samo, ktorý pomocou povstania získal územie, vytvoril Samovú ríšu. V 9. storočí knieža Pribina zjednotil Nitrianske a Moravské kniežatstvo a vytvoril Veľkú Moravu, ktorá je asi najslávnejšia slovienska štátna organizácia. Vyznačovala sa rozvinutou kultúrou i umením. V rokoch 829-833 dal Pribina vysvätiť prvý kresťanský kostol práve v Nitre. Medzi najvýznamnejšie udalosti, ktoré sa na území Nitry odohrali, patril príchod sv. Cyrila a Metoda v roku 863. Svätý Cyril preložil liturgické texty do hlaholiky (slovanské písmo), aby bola kresťanská viera ľahšie šíriteľná. V 10. storočí sa rozpadla Veľká Morava najmä výbojom Frankov a Staromaďarských kmeňov. Od tohto obdobia sa Nitriansky región rozvíjal v Uhorskom štáte. V stredoveku bola Nitra určite svedkom mnohých udalostí, avšak z uvedenej doby sa nezachoval záznamy kvôli vojenským plánom. Najvzácnejšia pamiatka z tohto obdobia sú Zoborské listiny z roku 1111, ktoré poukazujú na školu zriadenú v Benediktínskom kláštore a súpis majetku z roku 1113. V roku 1248 panovník Belo IV. povýšil Nitru na slobodné kráľovské mesto. Stredoveká Nitra bola rozdelená na štyri samostatné časti a to Horné mesto, Dolné mesto, Párovce a Kalváriu. V 19. storočí už v Nitre žilo viac ako 10 000 obyvateľov. Po druhej svetovej vojne sa množstvo kultúrnych budov zničilo kvôli stavebnému boomu, ktorý uprednostňoval budovanie pred históriou.

Všetky tieto udalosti ovplyvňovali vývoj Nitrianskeho kraja a jeho centra – mesta Nitra. Sú základom pre kultúru a tradície, ktoré sú v súčasnosti späté s Nitrou. Nitra je i v súčasnej dobe centrom poľnohospodárskeho rozvoja Slovenska a taktiež sa dodnes

zachovalo množstvo pamiatok obrovského historického významu, ako sú napríklad Nitriansky hrad, Diecézne múzeum a mnohé sochy a historické budovy.

4.2 Hmotné kultúrno-historické pamiatky

Vyššie spomínaná bohatá história Nitry vytvára podmienky rozvoja cestovného ruchu na báze využívania rôznorodých kultúrno-historických objektov a tradícií. V meste Nitra sa podľa Pamiatkového úradu nachádza presne 99 nehnuteľných kultúrnych pamiatok² zapísaných v ústrednom zozname kultúrnych pamiatok.

Za najväčšiu hmotnú „klenot“ z histórie Nitry sa pokladá Nitriansky hrad, ktorý je dominantou mesta už od 11. storočia. Už v roku 1961 sa stal národnou kultúrnou pamiatkou. Postavený je na skalnatom vrchu. Je pamätníkom mnohých udalostí ktoré sa odohrávali v Nitre a veľkou mierou ich poznačil. Sídlili v ňom také osobnosti histórie ako Pribina a Svätopluk. Bol súčasťou najstaršieho štátneho zriadenia na našom území Veľkej Moravy. Pozostáva zo štyroch častí: z katedrály, biskupského paláca, hospodárskych budov a vonkajšieho opevnenia.

Najstaršou časťou hradu je katedrála resp. Kostol sv. Emeráma. Budovanie kostola sa spomína už v správe z roku 830, kedy knieža Pribina začína s výstavbou a neskôr s vysvätením. Význam miesta potvrdzuje aj Maurova legenda, ktorá opisuje, že v blízkosti Kostola sv. Emeráma sú uložené pozostatky sv. Ondreja a Beňadika. Legenda sa potvrdila po nájdení výklenku na severnej strane múru s truhlicou s ich pozostatkami. Katedrála je vytvorená z 3 častí:

- najstarší románsky kostol z 11. storočia,
- pôvodne gotický Horný kostol zo 14. storočia
- Dolný kostol zo 17. storočia

Vyššie sedem storočí budovania a histórie vytvorili z katedrály zaujímavú mozaiku, akou je dnes. Využíva sa najmä na slúženie bohoslužieb. Prístup verejnosti je podmienený zahlásením skupiny vopred.

Ďalšou časťou hradu je biskupský palác, ktorého počiatky siahajú až do stredoveku. Jeho dnešná podoba sa vykryštalizovala v 30. rokoch 18. storočia. Historický text, bula pápeža Jána VIII, *Industriae tuae* potvrdzuje, že v Nitre jestvovalo biskupstvo už od roku 880. To znamená, že je to prvé biskupstvo na území strednej Európy. Dodnes v ňom sídli biskupský úrad a tiež biskupská rezidencia. V rezidencií sa nachádzajú také vzácne diela ako

² Zdroj: Pamiatkový úrad SR (ca 2010), viď. príloha A tejto práce.

sú obrazy sv. Cyrila a Metoda v životnej veľkosti od Maxa Schurmana. Pýši sa tiež dvojkupolovou vežou ktorá je spojená s katedrálou. Postaviť ju dal Ján Telgdy, niekdajší arcibiskup. Administrátor Nitrianskeho biskupstva tiež dobudoval najmladší kostol, oltár, kazateľňu a orgán v roku 1642. Počas dňa otvorených dverí je sprístupnený verejnosti.

Tab. 1 návštevnosť Katedrály sv. Emeráma za rok 2009

Počet návštevníkov Katedrály sv. Emeráma	30 000
Z toho zahraniční návštevníci	50%

Zdroj: Agentúra EPS – vlastné štatistiky, pozn. uvádzané údaje agentúry sú len odhadom

Významnou súčasťou hradného areálu je Diecézne múzeum. Jeho prvá časť bola sprístupnená verejnosti 5.7.2007. V múzeu sa nachádzajú také skvosty histórie ako napr. ukážky z hlaholiky alebo Nitrianskeho evangeliára³ z 11. storočia. Tiež tu nájdete spomínané Zoborské listiny, ako aj texty písané v cyrilike: *Život Konštantína*, *Život Metoda*, *Proglas* a iné. Múzeum disponuje aj ďalšími vzácnymi exponátmi, ako sú napríklad krížiky a antické lampy. Druhá časť múzea sa nazýva klenotnica. Sprístupnili ju verejnosti symbolicky 5. júla 2008, na slávnosť svätého Cyrila a Metoda. Nachádza sa tu najvzácnejšia gotická kovová plastika na Slovensku, ďalej väzba knihy z pol. 14. storočia, na ktorej je reliéfná výzdoba z pozláteného mosadzného plechu, barla od biskupa Perenyiho, gotický Absteiov kalich vyzdobený perlami a mnoho ďalších kalichov. Ďalej exponáty ako neskorobaroková monštrancia, rokokové ciborium a mnoho iných.

Tab. 2 Návštevnosť Diecézneho múzea za rok 2009

Počet návštevníkov diecézneho múzea	10 000
Z toho zahraničných	15%

Zdroj: Agentúra EPS – vlastné štatistiky, pozn. uvádzané údaje agentúry sú len odhadom

Poslednou časťou Nitrianskeho hradu je opevnenie, ktoré sa zachovalo až do dnešných čias. Gotické opevnenie z 15. storočia sa zachovalo zo severnej strany kostola a tiež pri Vazalovej veži. Neskôr v polovici 16. storočia sa dobudovali mohutné hrady proti Turkom. Z tých sa do dnešných čias zachovali už len hranolová vnútorná brána s renesančnou atikou. Ako posledné najmohutnejšie a zachované až dodnes sú hradby z roku 1673, vybudované za vlády cisára Leopolda I. Z týchto sa zachovali aj rožné bašty na opevnení, ktoré môžu návštevníci obdivovať až dodnes.

³ Je to liturgická kniha obsahujúca písmo nového zákona.

Okrem týchto štyroch častí Nitrianskeho hradu sa zachovali na hrade a v okolí mnohé kultúrno-historické pamiatky. Jednou z nich je spomínaná Vazalová veža. Ide o časť stredovekého opevnenia. Vznikla prestavbou pôvodnej otvorenej bašty. Viaže sa k nej aj povest' o Vazulovi. Bol to pán Nitrianskeho hradu, ktorému dal Peter vypáliť obe oči a do uší mu naliali roztavené železo, aby ho tak predišiel v poradí a on sa tak stal budúcim vladárom Uhorska. O tom sa dozvedel aj mních Fulgentius, ktorý zaklial Nitru, aby sa Slnko dva dni vyhýbalo Nitre a tak sa aj stalo. Bolo to spôsobené kobyľkami, ktoré napadli Nitru a jej okolie. Ďalej sa v areáli Nitrianskeho hradu nachádza studňa, krypta s pozostatkami biskupov a diakonov i gotická priekopa, ktorá slúži na kultúrny program odohrávajúcí sa na Hrade. Do hradného areálu sa vchádza po moste, na ktorom boli v minulosti sochy svätcov. Dnes sa tam nachádza už len jedna socha. V tesnej blízkosti hradu sa nachádza aj súsošie sv. Cyrila a Metoda a tiež morový stĺp po nedávnej rekonštrukcii. Z nádvorcia hradného areálu je krásny panoramatický pohľad na Nitru, čo ešte zvyšuje atraktivitu tohto miesta pre návštevníkov.

Kostol svätého Petra a Pavla sa nachádza len pár minút cesty od Katedrály. V Nitre mu však nepovie nikto inak ako „Františkáni“. Tento názov vznikol z toho, že to bol františkánsky kláštor. Jeho korene siahajú až do roku 1624, kedy túto budovu začal stavať biskup Telegdy (čo pripomína aj tabula nad vstupom). Mnisi sa o kostol starali až do roku 1950, kedy boli násilne odsunutí. Dnes patrí cirkvi a vykonávajú sa tu bohoslužby. Kostol je postavený v renesančnom štýle a je barokovo dozdobený. Má vežu typickú pre rímskokatolícke kostoly, používanú na ohlasovanie bohoslužieb. V nej sa nachádza nový niekoľkoročný zvon. Kostol má obdĺžnikový pôdorys, bočnými malými loďami a chórus, na ktorý sa vstupuje z boku kostola. František Xaver Seegen, už v roku 1760, zhotovil najcennejší poklad tohto chrámu. Sú ním scény zo života sv. Františka z Assisi.

Okrem pamiatok nachádzajúcich sa v areáli Nitrianskeho hradu sa Nitra pýši množstvom ďalších sakrálnych pamiatok.

Kláštorný komplex piaristov je neprehliadnuteľnou dominantou stredu mesta Nitra, a tým aj lákadlom pre turistov. S výstavbou komplexu sa začalo už v roku 1701. Vtedy sa počítalo iba z výstavbou rehole, neskôr pre veľký počet záujemcov sa v roku 1742 začal stavať kostol. Avšak v roku 1759 vyhořel celý komplex a preto sa dostaval a slávnostne vysvätil až v roku 1789. A tak jeho stavba trvala až 88 rokov. Dnes sa budova člení na tri časti:

- Kláštor piaristov – nachádza sa na ľavej strane od chrámu. Je historicky najstaršou časťou komplexu. Dnes je hlavným sídlom rehole piaristov na Slovensku.

- Chrám svätého Ladislava - jeho tvar je pozdĺžny a má dve mohutné veže ktoré sú aj dominantou celej stavby. V jednej z nich je ukrytý zvon z roku 1429. Vo vnútri chrámu sa nachádza 6 oltárov z umelého mramoru po stranách chrámu. Hlavný najmohutnejší oltár je uprostred. Tvorí ho 6 mramorových stĺpov, medzi nimi je obraz svätého Ladislava. Chrám má najväčšiu kapacitu v Nitre. K zvýšeniu atraktivity tiež môže prispieť novo zrekonštruovaná fasáda chrámu.

- Piaristické gymnázium svätého Jozefa Kalazanského. Takmer 200 rokov tu vyučovali členovia rádu piaristov. Na krátky čas, od roku 1918, spravoval školu štát a premenoval ju. V súčasnosti však opäť nesie meno Jozefa Kalazanského.

Komplex dotvárajú sochy svätcov na námestí pred chrámom, ktoré boli vystavané už v 19. storočí a symbolizovali 12 učeníkov a Krista. Sochy boli postavané do tvaru obráteného písmena „U“. V období II. svetovej vojny boli zničené a neskôr zrekonštruované, niektoré dokonca znovu postavené podľa fotografií. Dnes sa na tomto mieste nachádza park a sú tam voľne poukladané iba repliky sôch z dôvodu ich ochrany.

Kostol Nanebovzatia Panny Márie sa nachádza na vrchu Kalvária. Kostol vystavaný v románskom slohu má krížový pôdorys, ktorý pochádza približne z konca 12. storočia, kedy sa našli o ňom prvé zmienky. Kúsok od neho sa nachádza aj Misijný dom, ktorý má na prízemí Misijné múzeum národov a kultúr. Nachádzajú sa v ňom exponáty z celého sveta, najmä vzácne vtáctvo a exotické zvieratá. Pre nás je však najzaujímavejšou časťou vrchu Kalvária samotná kalvária⁴ a každoročne sa tu konajúce púte. Tradícia púti k Matke Božej sa datuje už od roku 1747, kedy ľud Nitry a neskôr aj okolitých dedín chcel vyjadriť vďačnosť Panne Márii za zastavenie moru v meste. Táto tradícia sa v Nitre uskutočňuje každoročne a to na sviatok Nanebovzatia Panny Márie. Pešie púte majú pre kresťanov obrovský význam a každoročne sa jej zúčastní niekoľko tisíc veriacich. Okrem veriacich na vrch Kalvária každoročne prichádzajú aj rôzni turisti. Kalvária sa im po jej zdaní odmení krásnym výhľadom na Šibeničný vrch, mesto a najbližšie obce.

Mestská časť Drážovce, pripojená k mestu v roku 1975, priťahuje návštevníkov najmä malebným Kostolom svätého Michala. Ten sa rozprestiera na skalnatom vrchu nad mestskou časťou už od 12. storočia. Vyznačuje sa jednoduchou architektúrou, no mnohých upúta a nechajú sa zlákať na túru po Zoborských vrchoch, aby si ho mohli obzrieť zblízka. Táto túra sa im „vyplatí“, pretože počas nej sa návštevníkom naskytne pohľad na mesto Nitra a jeho

⁴ Kalvária je komplex 14 drobných stavieb tiahnucich sa od misijného domu až po samotný vrch Kalvária, ktoré kresťanom pripomína umučenie Krista.

okolie. Dražovský kostolík zaujal aj autorov - dnes už nepoužívané - slovenskej päťdesiat korunovej bankovky.

Synagóga, ktorá bola vybudovaná v rokoch 1910-1911, sa zaraďuje medzi sakrálne stavby, ktoré zmenili svoj pôvodný účel využívania cirkvou. Tento objekt je uvedený v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok. Na pohľad zaujímavá budova, ktorá neprevyšuje okolité objekty, sa nachádza priamo v centre Nitry. Budova Synagógy sa skladá z množstva orientálnych prvkov a členení. Orientovaná je na východ a vstup má z južnej strany. Vnútorne sa člení na vestibul, štvorcový sieňový priestor a hlavnú sálu s poschodím v minulosti určeným pre ženy. Od roku 1982 bola v správe Národného výboru a neskôr mesta Nitra. Využíva sa na rôzne podujatia a koncerty divadelných a hudobných umelcov. V jej priestoroch sa nachádza stála expozícia s tematikou Holokaust, Osudy slovenských Židov, ktorí boli počas II svetovej vojny násilne deportovaní z Nitry. Objekt je zaradený do Slovenskej cesty židovského kultúrneho dedičstva, ktorá je súčasťou projektu Európskej cesty židovského kultúrneho dedičstva od roku 2005. Cieľom projektu je zatriktívniť a zlepšiť využitie všetkých židovských kultúrnych pamiatok na našom území resp. v Európe a tiež spropagovať a priblížiť židovskú kultúru návštevníkom a zaradiť ju do kultúrneho a turistického produktu Slovenska. Združuje iba stavby ktoré slúžia na religiózne, kultúrne, alebo vzdelávacie aktivity. Projekt zatiaľ združuje tie najkrajšie židovské pamiatky na našom území a stále pribúdajú nové. Do Slovenskej cesty je zatiaľ zapísaných 22 pamiatok- synagóg, múzeí židovskej kultúry a tiež židovské objekty.

Tab. 3 Návštevnosť a využitie Synagógy za rok 2008

Kultúrno-historická pamiatka	Skutočná hodnota	Plánovaná hodnota
Počet akcií v Synagóge	94	100
Počet návštevníkov	9 800	10 000

Spracované podľa zdroja MsÚ Nitra – vlastné štatistiky

Údaje za rok 2009 sa nám nepodarilo zistiť, nakoľko ich Mestský úrad v Nitre nemá ešte spracované. Plánovaná hodnota počtu akcií v tomto roku bola 100 a plánovaný počet návštevníkov za rok 2009 bol o 1000 očakávaných návštevníkov vyšší ako v predchádzajúcom roku.

Organizované podujatia v synagóge reprezentujú najmä koncerty vážnej hudby workshopy, semináre a vedecké podujatia.

V Nitre sa nachádzajú aj ďalšie sakrálne stavby ktoré dotvárajú architektúrou atmosféru mesta Nitra z hľadiska rozvoja cestovného ruchu napríklad Kostol Navštívenia

Panny Márie (tzv. kláštor, na Farskej ulici), Kostol sv. Gorazda (Klokočina), Kostol sv. Martina (Chrenová). Okrem sakrálnych stavieb sa v meste Nitra nachádzajú aj ďalšie hmotné kultúrne pamiatky, ktoré sú roztrúsené po celom meste. Ide najmä o meštianske domy, bytové domy, banky a Justičný palác. Ten nemožno z hľadiska cestovného ruchu využívať resp. len v obmedzenom rozsahu, pretože v ňom sídli Okresný súd.

Zistili sme že, evidencia návštevnosti sa v hmotných kultúrno-historických pamiatkach uskutočňuje iba v Synagóge a odhadom v objektoch Katedrály, Diecézneho múzea. V ostatných objektoch sa evidencia o návštevnosti nevedie vôbec, preto nemožno na základe údajov o návštevnosti vytvoriť komplexný obraz, o možnosti využitia všetkých hmotných kultúrno-historických pamiatkach na území Nitry. Odporúčame, aby sa viedla evidencia všetkých hmotných kultúrno-historických budovách, a tak poskytovala informácie o možnosti rozvoja cestovného ruchu v tejto oblasti.(sakrálnych stavieb)

4.3 Kultúrno-osvetové zariadenia na území Nitry

Kultúrno-osvetové zariadenia patria do zriaďovateľskej pôsobnosti Nitrianskeho samosprávneho kraja. Pod kultúrno-osvetové zariadenia možno zaradiť nasledovné inštitúcie:

- Staré divadlo Karola Spišáka,
- Divadlo Andreja Bagara v Nitre,
- Ponitrianske múzeum,
- Nitrianska galéria,
- Krajské osvetové stredisko v Nitre,
- Krajská knižnica Karola Kmeťku v Nitre,
- Slovenské poľnohospodárske múzeum v Nitre.

Jednotlivé zariadenia v stručnosti charakterizujeme.

V roku 1951 vzniklo v Nitre druhé profesionálne bábkarské divadlo, ktoré bolo predchodcom dnešného Divadla Karola Spišáka. Dejiny divadla však najviac ovplyvnil Ján Romanovský, autor mnohých bábkových hier, režisér a niekdajší riaditeľ. Zaslúžil sa o osamostatnenie bábkového divadla, nakoľko kedysi existovali bábkové divadlá iba popri činoherných. Tak od roku 1960 píše toto divadlo svoju samostatnú históriu. Nieslo názvy: Záposlovenské bábkové divadlo a neskôr Bábkové divadlo Nitra. Najnovšia zmena názvu na Staré divadlo Karola Spišáka sa udiala len nedávno, v roku 2009. V roku 2005 Divadlo odohralo 169 inscenácií, ktoré videlo 3 157 110 divákov v 10 994 predstaveniach. Repertoár divadla je zameraný na predstavenia pre deti, mládež, ako aj pre dospelých.

Z najnovších inscenácií sme vybrali *Ponitrianske vyprávky*. Inscenácia Ondreja Spišáka mala pojednávať iba o strašidlách a bola zameraná na detského a mládežníckeho diváka. Neskôr však režisér, autor a scenárista v jednej osobe, pán Spišáka, dostal nápad a prepojil tieto strašidlá s kultúrou a históriou mesta Nitra. Chcel tak prilákať aj starších návštevníkov. Nájdete v nej 60 postáv tzv. „mestské postavičky“, 30 budov, sôch a umeleckých diel tak typických pre Nitru a jej históriu. Ide tak o pútavú inscenáciu plnú kultúry a architektúry, podanú atraktívnou formou predstavenia.

Tab. 4 Návštevnosť Starého divadla K. Spišáka za rok 2009

Počet uskutočnených predstavení	148
Počet návštevníkov	22 330

Zdroj: ÚNSK – vlastné štatistiky

Divadlo Andreja Bagara bolo postavené v roku 1883 a tak sa stalo prvým divadlom na území mesta Nitra. Divadlo stálo na Svätoplukovom námestí až do druhej svetovej vojny, kedy bolo zničené počas bojov. Od roku 1949 divadlo fungovalo celých 43 rokov v budove národného domu. V roku 1979 sa premenovalo z Krajového divadla v Nitre na Divadlo Andreja Bagara⁵. V roku 1992 sa Divadlo A. Bagara presťahovalo na terajšie Svätoplukovo námestie do novej modernej budovy. Celá budova má kapacitu približne 720 divákov, okolo 570 vo veľkej sále a 150 v štúdiu, ktoré má variabilné usporiadanie javiska a hľadiska. Budova divadla tvorí dominantu Svätoplukovho námestia.

Divadlo prezentuje najrôznejšie inscenácie zo slovenskej tvorby, zahraničnej, modernej a takisto klasickej tvorby. V tejto divadelnej sezóne 2009/2010 oslávi svoju jubilejnú 60. sezónu. Kedysi sa tu o inscenácie starali slávni režiséri ako Jozef Bednárík, Karol Spišák a iní významní tvorcovia a dnes sa divadlo snaží zachovať si vysoký štandard v očiach divadelných priaznivcov. Divadelné priestory sú využívané pri úspešnom medzinárodnom festivale Divadelná Nitra.

Spomedzi divadelných inscenácií ktoré ponúka DAB pre sezónu 2009/2010 sme vybrali predstavenie *LAVV*. „Predstavenie o násťročných pre násťročných“ - príbeh od švédskeho autora Stefana Lindberga je plný hudby a tanca. Mladých divákov oslovuje najmä mladistvým prostredím, problémami dospievajúcich a ich riešeniami.

⁵ Andrej Bagar patril k zakladateľom slovenského profesionálneho divadla, bol hercom, režisérom a významnou mierou prispel k rozvoju divadla na Slovensku.

Tab. 5 Návštevnosť Divadla Andreja Bagara za rok 2009

Počet uskutočnených predstavení	218
Počet návštevníkov	86 814

Zdroj : Ú NSK – vlastné štatistiky

História ponitrianskeho múzea sa začala písať už v roku 1878, kedy profesori a študenti Piaristického gymnázia vytvorili prvú zbierku starožitností Nitrianskej župy. Zbierka sa stala základom pre vznik Župného múzea v Nitre. V roku 1896 založili Ponitrianske múzeum. Zrušenie divadla nastalo medzi rokmi 1951 až 1962, kedy bolo obnovené v budove veľkého seminára. V roku 1990 sa presťahovalo do budovy navrhutej architektom Jánom Lykom už v roku 1880. Historická budova múzea je kultúrnou pamiatkou. V Ponitrianskom múzeu sa nachádza 80-tisícový zbierkový fond z oblasti botaniky, zoológie, archeológie, histórie, etnografie a numizmatiky. Všetky expozície múzea sú rozdelené do dvoch kategórií, a to:

- stále expozície,
- meniace sa expozície.

Múzeum ponúka 3 stále expozície: *Skvosty dávnovekého Slovenska, Nitriansko v zrkadle dejín* a *Život v lesných a vodných biotopoch*. Z nich najzaujímavejšou je expozícia *Skvosty dávnovekého Slovenska*, ktorú tvorí vyše 2000 vzácných skvostov nájdených na území nielen Nítry, ale celého Slovenska. Chronologicky sú usporiadané od paleolitu až po novovek. Druhá skupina meniacich sa expozícií môže mať rozmanitú podobu, podľa zostavenia múzea. Múzeum ponúka možnosť na požiadanie vytvoriť aj tematickú expozíciu podľa exponátov múzea. Expozíciu dotvorí odborní výklad zamestnancov múzea.

Múzeum ponúka svoje priestory aj pre rôznych umelcov z oblasti hudby, umenia, spevu a podobne. Aj týmto krokom sa snaží prilákať návštevníkov. Zaujímavosťou je, že v priestoroch múzea sa konala aj svadba.

Tab. 6 Návštevnosť a aktivity Ponitrianskeho múzea za rok 2009

Počet stálych expozícií	3
Počet výstav	23
Počet aktivít múzea ⁶	130
Počet návštevníkov múzea	21 563

Zdroj: Ú NSK – vlastné štatistiky

⁶ Aktivity múzea sú podujatia a akcie odohrávané sa v Ponitrianskom múzeu

V roku 1965 bola založená Nitrianska galéria. Galéria používala výstavné priestory v oblastnom Nitrianskom múzeu, ktoré sídlilo v budove Veľkého seminára. V ten istý rok získala priestory Župného domu, v ktorom sídli až dodnes. Svojou rôznorodou činnosťou začala presahovať územie mesta a neskôr aj okresu a v roku 1972 sa stala krajskou galériou. Názov galérie pretváralo viacero zmien. Jej súčasný názov sa zhoduje z pôvodným názvom. Medzitým vystriedala názvy Galéria F. Studeného, Nitrianska štátne galéria, Ponitrianska galéria. Budova Župného domu, v ktorej Galéria sídli, je štvorkrídlová budova zaradená medzi chránené kultúrne pamiatky mesta Nitry. Budova bola postavená na starších základoch už v 18 stor. v barokovom slohu. Bola viac krát architektonicky upravená. Posledná úprava sa datuje do rokov 1905-1908, kedy bola budova pozmenená do secesného štýlu. Názov Župný dom pochádza z obdobia kedy v objekte sídlila Nitrianska župa a používa sa dodnes. Nitrianskej galérii patrí takmer celá budova, okrem časti pravého krídla, v ktorom sídli úrad NSK. V ľavom krídle budovy prebieha rekonštrukcia na úpravu priestorov pre potreby galérie.

V súčasnom období Nitrianska galéria využíva 4 výstavné priestory a to:

- Reprezentačné sály - sú najdôležitejšími výstavnými priestormi Galérie. Vystavujú v nich umelci z celoslovenskou a medzinárodnou pôsobnosťou;
- Salón - je priestor určený pre umelcov z regionálnou a miestnou úrovňou pôsobnosti, v uvedenom priestore vystavujú aj menej známi zahraniční autori;
- Galéria mladých - bola založená v roku 1980, poskytovala ako jediná na Slovensku priestor pre mladých umelcov a dodnes funguje na tomto základe,
- Bunker -priestory získané z bývalého krytu CO, je to miesto pre experimentálnu tvorbu umelcov a priestor pre mladých kurátorov.

Nitrianska galéria neorganizuje trvalé výstavy, výstavy sa menia každé 3-4 mesiace a predstavujú rôzne druhy umenia a kultúry.

Z aktuálnych predstavení Nitrianskej galérie sme vybrali výstavu kurátorky Zuzany Branišovej *Dynastia*. Jej výstava je reakciou na problém absolútneho nerešpektovania histórie a kultúrneho dedičstva v Nitre. Zamiera sa na problém zmeny majiteľa budov, ktoré majú historický pôvod z rôznych dôvodov a ich nerešpektovanie dnešným svetom. Prestavbou alebo úplnou likvidáciou, tzv. „vylepšovaním“ týchto miest prichádza mesto Nitra o veľa z jeho histórie. Výstavou autorka upozorňuje na problém ignorancie ľudí voči kultúre a histórii ktorá sa v Nitre vyvíjala po mnohé generácie. Výstava sa uskutočňuje v priestoroch Galérie mladých od marca do mája roku 2010.

Nitrianska galéria sa stala zaujímavou hlavne pre mladých návštevníkov otvorením nového výstavného priestoru Bunker a množstvom výstav v Galérii mladých. Môžeme konštatovať, že toto sú hlavne príčiny zvýšenia návštevnosti Nitrianskej galérie. Návštevnosť sa zvýšila v roku 2009, v porovnaní s predchádzajúcim rokom, až o približne 5 100 návštevníkov.⁷

Tab. 7 Návštevnosť a Aktivity Nitrianskej galérie za rok 2009

Počet výstav Nitrianskej galérie	31
Počet aktivít Nitrianskej galérie ⁸	196
Počet návštevníkov Nitrianskej galérie	15 855

Zdroj: ÚNSK – vlastné štatistiky

Krajské osvetové stredisko (KOS) vzniklo v roku 1950. Pôvodne v rokoch 1964-1969 fungovala osвета na princípe pojazdnosti, navštevovala obce a tak šírila kultúru. KOS sídlilo v Župnom dome spolu s galériou pod názvom Okresné osvetové stredisko. V roku 1983 sa však presťahovalo do budovy v mestskej časti Chrenová, v ktorej sídli až dodnes. Zaujímavosťou je, že túto budovu postavili svojpomocne vtedajší zamestnanci osvetového strediska. V spoločnej budove v mestskej časti Chrenová sídli okrem KOS aj hvezdáreň. KOS je dôležitým a nenahraditeľným článkom rozvoja kultúry na území Nitry a Nitrianskeho kraja. Podporuje neprofesionálnu tvorbu a umožňuje účelne využívať voľný čas obyvateľom a návštevníkom mesta.

Hlavnou úlohou KOS v Nitre je na neprofesionálnej úrovni vyhľadávať, chrániť, zachovávať a poukazovať na kultúrne dedičstvo a samotnú kultúru. Ako aj zintenzívniť vzťah ku kultúre národa, menšín atď. Snažiť sa poukázať na umenie a tak ho rozvíjať, vytvárať možnosť pre záujmovú činnosť, ľudové remeslá atď. Zamestnanci bezplatnou pomocou všetkým pracovníkom kultúry v celom kraji poskytujú dôležité informácie o náležitostiach podujatí. Využívaním svojich bohatých skúseností usmerňujú organizátorov podujatí a takisto ponúkajú svoju pomoc ktorá povedie k zvýšeniu atraktivity jednotlivých podujatí.

KOS sa delí tri oddelenia:

- oddelenie tvorivosti,
- oddelenie vzdelávania,
- oddelenie služieb.

⁷ Počet návštevníkov za rok 2008 predstavuje 10 726 (NSK, 2010).

⁸ Aktivity Nitrianskej galérie sú všetky podujatia a akcie odohrávané v Nitrianskej galérii.

Oddelenie tvorivosti organizuje súťaže pre neprofesionálnych umelcov z celého Nitrianskeho kraja v kultúrnych ako aj športových oblastiach. Pre nás zaujímavými sú najmä kultúrne oblasti folklóru, divadla, hudby, spevu, tanca a pod. Svoje priestory ponúkajú amatérskym umelcom na výstavu ich činnosti.

Oddelenie vzdelávania organizuje prednášková činnosť pre všetkých záujemcov, najmä však pre pracovníkov Nitrianskeho kraja v oblastiach kultúry. Týmito kurzami, školeniami a prednáškami, ktorými prechádzajú, zvyšujú svoju odbornosť v rôznych oblastiach. Pre nás najzaujímavejšími sú: história, geografia a aj kultúra.

Oddelenie služieb ponúka kultúrnym organizáciám z miest aj obcí pomoc, ako aj samotnú výrobu v oblasti propagácie, ale aj iných oblastí, ako vytváranie pozvánok, plagátov a podobne. Je možné po dohode si objednať aj ozvučenie, ktoré KOS zabezpečí. Takisto je KOS ochotné poskytnúť priestory (kapacita 80 osôb) na akcie resp. podujatia. Tieto miestnosti sú technicky moderne vybavené a s možnosťou pripojenia na internet.

KOS spolupracuje s Oddelením cestovného ruchu a propagácie mesta a NISYS, s Oddelením kultúry a športu MSÚ Nitra, s Nitrianskym samosprávnym krajom a ostatnými kultúrno-spoločenskými organizáciami pri organizovaní podujatí, súťaží a iných kultúrnych činností určených pre obyvateľov a návštevníkov mesta Nitra. Uvedenou formou zabezpečuje prepojenie všetkých zložiek rozvoja kultúry v meste.

Vybrali sme jedno z aktuálnych podujatí KOS s názvom *Bližšie k tradíciám*. Podujatie je odborným seminárom pre vedúcich detských folklórnych súborov Nitrianskeho kraja organizovaným oddelením tvorivosti. Tieto školenia sú cyklické a sú zamerané nielen na teoretickú časť, ale i praktické činnosti, ktoré prebiehajú formou animácií. Aj táto činnosť je jednou z dôležitých súčastí práce KOS v Nitre pre zachovanie a rozvoj tradícií. Vedúci detských folklórnych súborov vychovávajú nasledovníkov ktorí budú šíriť tradície folklóru aj v budúcnosti.

Tab. 8 Návštevnosť Krajského osvetového strediska v Nitre za rok 2009

Počet podujatí uskutočnených KOS	1728
Počet návštevníkov akcií	54 000

Zdroj: ÚNSK – vlastné štatistiky, pozn. údaje sú za celý Nitriansky kraj.

Krajská knižnica Karola Kmeťku v Nitre sa zaraďuje medzi najstaršie organizácie propagujúce kultúru na území mesta. V roku 1923 vznikla Mestská verejná knižnica v Nitre. Knižnica počas svojej existencie niekoľkokrát zmenila svoje označenie na Okresnú ľudovú knižnicu (1948 až 1952, 1959 až 1991), Krajská ľudová knižnicu (1952 až 1959), Okresná

knižnica (1991 až 1997) a od roku 1997 je to Krajská knižnica Karola Kmeťku. Postupom času rozširovala a skvalitňovala služby a pôsobnosť, vytvorila sieť ďalších pobočiek a oslovovala stále väčšie množstvo obyvateľov. Podobne sa rozširoval jej knižný fond z 1200 knižiek v roku 1923 na 6 985 knižiek v roku 1938. V roku 1991 patrila pod Ministerstvo kultúry a presťahovala sa do budovy MsÚ. Začala poskytovať xerografické služby a rozčlenila sa na časti odbornej literatúry, čítareň, študovne, časť knižnice pre detskú literatúru a pod. Od roku 1992 pracuje na vytvorení on-line katalógu všetkých knižiek ktoré obsahuje jej knižný fond. V roku 1997 bola vykonaná posledná zmena v oblasti pôsobnosti knižnice, keď bola opäť vytvorená Krajská knižnica Karola Kmeťku v Nitre. V roku 2006 sa knižnica presťahovala do zrekonštruovaných priestorov Mediahousu resp. Nitrianskych tlačiarň. V uvedenom roku knižnica disponovala knižným fondom v rozsahu 198 568 kníh. Krajská knižnica má svoju pobočku v mestskej časti Klokočina. O knižnično-informačné služby sa starajú 4 úseky knižnice:

- úsek odbornej literatúry pre dospelých so študovňou,
- úsek krásnej literatúry pre dospelých,
- úsek literatúry pre deti a mládež,
- hudobný úsek.

Knižnica spolupracuje s MsÚ pri organizovaní kultúrno-spoločenských podujatí. *Nezabúdajme na tradície našich predkov- Veľká noc a jej symbolika* je podujatie určené hlavne najmenším návštevníkov a to žiakom 1. stupňa základných škôl. Počas podujatia mali žiaci možnosť vypočuť si hudobne ukážky z archívu knižnice.

Tab. 9 Návštevnosť a akcie Knižnice Karola Kmeťku v Nitre za rok 2009

Počet registrovaných návštevníkov knižnice	10 635
Počet kultúrno-spoločenských akcií v knižnici	639
Počet návštevníkov knižnice	166 199

Zdroj: Knižnica Karola Kmeťku v Nitre – vlastné štatistiky

Slovenské poľnohospodárske múzeum v Nitre je dôležitou súčasťou poľnohospodárskej tradície⁹ tohto mesta. V 20. rokoch 20. storočia vzniklo múzeum v Bratislave. V roku 1960 bolo presťahované do mesta Nitra, kde malo vytvorené zázemie Vysokou školou poľnohospodárskou, Strednou školou poľnohospodárskou a významnými

⁹ Poľnohospodárstvo v meste Nitra sa začalo formovať už pred osemtisíc rokmi.

poľnohospodárskymi podnikmi. Od roku 1978 je súčasťou Agrokomplexu¹⁰. Múzeum je slovenským unikátom a členom ALHFAM¹¹.

Slovenské poľnohospodárske múzeum ponúka atrakciu úzkokoľajný parný vlak¹². Slúži na prepravu návštevníkov po areály múzea. Múzeum vystavuje stále expozície: poľnohospodárstvo od najstarších čias po stredovek, poľnohospodárske motívy v umení, príprava a spracovanie pôdy, doprava na vidieku, sejba a zber poľnohospodársky plodín, mlatba, hnacie agregáty, traktory, geple, turbíny, motory, poľnohospodárske letectvo, ochrana roľníckej usadlosti proti požiarom, vývoj potravinárskeho priemyslu- skladajúci sa z vývoja vinohradníctva, pivovarníctva, liehovinárstva, pekárstva, mlynárstva a ďalších¹³. Múzeum prezentuje typické remeslá, ako sú spracovanie ľanu, konope, modrotlač, debnárstvo, kolárstvo, kováčstvo a garbiarstvo. V skanzene poľnohospodárskeho múzea sa nachádzajú objekty ako škola z roku 1861, salaš z 19. storočia, voštinársky záboj z 19. storočia a ďalšie¹⁴.

V roku 2009 múzeum zorganizovalo akcie *Šibi ryby masné ryby, Stavanie mája, Stroje alebo hračky, Noc v múzeu, Posviacka vinohradov, MDD, stretnutie zahraničných Slovákov III. ročník, Traktorparáda III. ročník*. Múzeum ponúka možnosť usporiadať spoločenské akcie.

Tab. 10 Návštevnosť Slovenského poľnohospodárskeho múzea v Nitre za rok 2009

Počet výstav stálych expozícií v múzeu	10
Počet budov v skanzene múzea	18
Počet akcií v múzeu	8
Počet návštevníkov počas výstav na Agrokomplexe	65 000 ¹⁵
Počet návštevníkov mimo výstav na Agrokomplexe	1371

Zdroj: Agentúra EPS – vlastné štatistiky

Na záver tejto kapitoly uvádzame súhrnné údaje o návštevnosti jednotlivých kultúrno-osvetových zariadení, počte ich aktivít a uskutočnených akcií týmito zariadeniami (viď. nasledovná tabuľka).

¹⁰ Agrokomplex- výstavisko je štátny podnik, ktorý je zriaďovateľom múzea.

¹¹ Asociácia pre žijúcu históriu, farmárstvo a poľnohospodárske múzea.

¹² Z roku 1918, skladá sa z rušňa zo štyrmi vyhladkovými vozňami.

¹³ Celkovo sa skladá z 10 druhov potravinárskeho priemyslu.

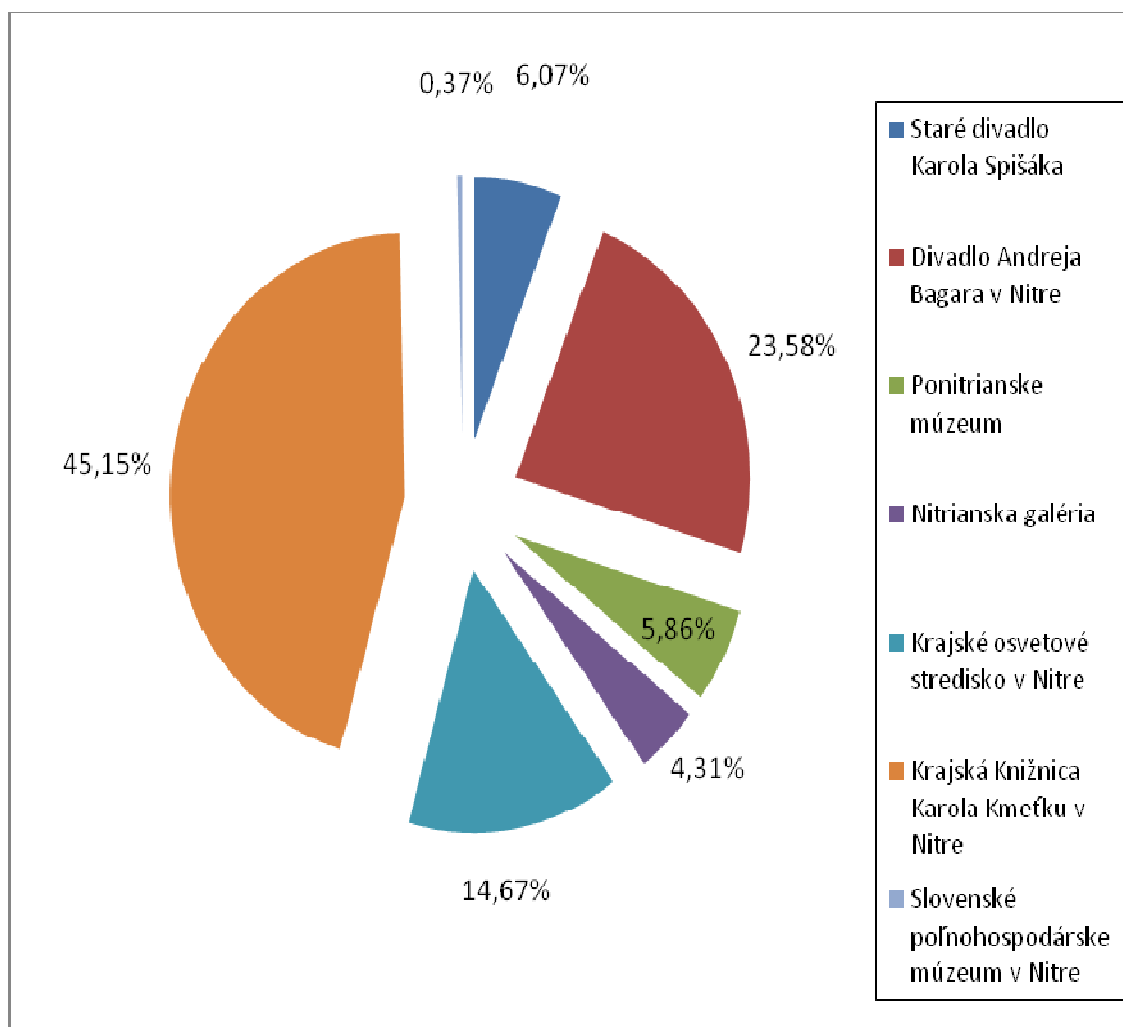
¹⁴ Celkovo ide o 18 budov tvoriacich skanzen.

¹⁵ Tento údaj nebudeme používať pri vyhodnocovaní ,vysoká návštevnosť je zapríčinená najmä počtom návštevníkov Agrokomplexu a má menšiu výpovednú hodnotu, ako údaj o počte návštevníkov mimo výstav.

Tab.11 Súhrnná tabuľka návštevnosť, počte aktivít a akcií kultúrno-osvetových zariadení v Nitre za rok 2009

Kultúrne zariadenie mesta Nitry	Počet uskutočnených predstavení / výstav/ podujatí / aktivít	Počet návštevníkov
Staré divadlo Karola Spišáka	148 predstavení	22 330
Divadlo Andreja Bagara v Nitre	218 predstavení	86 814
Ponitrianske múzeum	3 stále expozície, 23 výstav, 130 aktivít	21 563
Nitrianska galéria	31 výstav, 196 aktivít	15 855
Krajské osvetové stredisko v Nitre	1728 podujatí	54 000
Krajská knižnica Karola Kmeťku v Nitre	639 podujatí	166 199
Slovenské poľnohospodárske múzeum v Nitre	10 stálych expozícií, 8 podujatí , 18 objektov	1371
Spolu	366 predstavení, 13 stálych expozícií, 326 aktivít, 54 výstav, 2375 podujatí 18 objektov	368 132

Vlastné spracovanie podľa zdrojov: Agentúra EPS – vlastné štatistiky, Knižnica K. Kmeťka – vlastné štatistiky, ÚNSK – vlastné štatistiky

Obr. 1 Participácia jednotlivých kultúrno-osvetových zariadení v Nitre na rozvoji kultúry v roku 2009 podľa počtu návštevníkov

Vlastné spracovanie podľa zdrojov: Agentúra EPS – vlastné štatistiky, Knižnica K. Kmečka – vlastné štatistiky, ÚNSK – vlastné štatistiky

Zistili sme, že najnavštevovanejším kultúrno-osvetovým zariadením je Krajská knižnica Karola Kmečka. Skoro každý druhý obyvateľ, či návštevník mesta, si vyberie spomedzi kultúrno-osvetových zariadení práve Krajskú knižnicu Karola Kmečka. Hlavným dôvodom jej vysokej návštevnosti je usporadúvanie podujatí určených pre všetky vekové kategórie - od najmladších, dokonca detí v predškolskom veku, až po seniorov. Ďalším dôvodom vysokej návštevnosti je zavedenie voľne prístupného internetu a kvalita služieb poskytovaných knižnicou. Odporúčame aj ostatným kultúrno-osvetovým zariadeniam, aby spolupracovali so školami a ostatnými inštitúciami a vytvárali tak dynamické spojenia, ktoré zaujmú ďalších návštevníkov.

Všetky podujatia, expozície a výstavy uskutočňované kultúrno-osvetovými zariadeniami by mali byť určené resp. rozdelené, tak aby sa zameriavali na všetky skupiny obyvateľstva.

4.4 Kultúrne podujatia v meste Nitra

Podujatia sa v Nitre uskutočňujú počas celého roka a majú historický základ, ktorý podporuje ich propagáciu. Propagácia sa opiera o tradície a inšpiruje sa nimi. V Nitre sa každoročne obnovujú ďalšie tradície a s nimi spojené podujatia a pribúdajú aj nové kultúrne podujatia, ktoré majú prilákať záujemcov o netradičné druhy kultúry.

Kultúrne podujatia organizované v meste možno rozdeliť na:

- a) divadelné a umelecké podujatia - sú podujatia združené na základe možnosti vizualizácie umenia. Delíme ich na dve podskupiny: divadelné podujatia a umelecké podujatia;
- b) hudobné podujatia - sú to podujatia ktoré návštevníci vnímajú najmä sluchom. Sú tu združené veľmi rozmanité druhy hudby od sakrálnej až po populárnu a oslovujú široké vrstvy obyvateľstva;
- c) kalendárne obyčaje - sú to najstaršie organizované podujatia a súčasťou tradícií už od pradávna. Podujatia vznikali pri príležitosti významných dátumov ako napríklad príchod Nového roku a podobne;
- d) podujatia medzinárodnej kultúry - na Slovensku sú to podujatia s krátkou históriou niekoľkých rokov. Sú zaujímavým spetrením kultúrneho roku v Nitre, poskytujú možnosť prezentovať na našom území zahraničnú kultúru, porovnávať rôzne kultúry a inšpirovať inou kultúrou a jej využitím v rozvoji cestovného ruchu.

4.4.1 Divadelné a umelecké podujatia

Prvá podskupina, divadelné podujatia, má za úlohu pomocou deja priblížiť kultúru a umenie. Ide o nasledujúce tri kultúrne podujatia: *Medzinárodný festival Divadelná Nitra*, *Agrofilm* a *Stretnutie-setkání-spotkanie-találkozás*. Všetky tri podujatia vytvárajú prostredie pre porovnávanie slovenských a zahraničných predstavení.

Druhou podskupinou týchto podujatí sú umelecké podujatia. Sú to *Cityartfest* a *La(100)vičky*, ktorých spája prezentácia na verejných priestranstvách. *Cityartfest* vytvára a zameriava sa na kultúru mladých „streetart“ a grafity. Podujatie *La(100)vičky* vytvorilo v meste oddychové zóny pomocou umiestnenia lavičiek, ktoré zároveň prezentovali umenie.

Z týchto podujatí je najvýznamnejším podujatím *Medzinárodný festival divadelná Nitra*. V roku 2009 sa uskutočnil jeho 18. ročník, odohral sa na konci septembra a trval 6 dní.

Je to najväčší filmový festival odohrávajúci sa na Slovensku. Jeho úspešnosť je založená najmä na dynamizácii programu, ktorý sa uskutočňuje v uliciach mesta Nitra a v ostatných kultúrnych inštitúciách. Pre porovnanie, hlavný program navštívilo okolo 4924 návštevníkov a sprievodné akcie, ktorých je 100, navštívilo 18 995 návštevníkov. Program festivalu sa skladá zo slovenských aj zahraničných tvorcov a niektoré akcie sa uskutočňujú v cudzom jazyku. Program podujatia zostavuje Asociácia divadelná Nitra, sponzormi podujatia sú Ministerstvo kultúry SR, Nitriansky samosprávny kraj, mesto Nitra a ďalší.

Tab. 12 Návštevnosť divadelných a umeleckých podujatí v roku 2009

divadelné a umelecké podujatia	5
Počet divadelných a umeleckých sprievodných akcií	141
Počet návštevníkov divadelných a umeleckých podujatí	28 972

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa zdrojov ADN – vlastné štatistiky, CVZV – vlastné štatistiky, MsÚ Nitra – vlastné štatistiky

4.4.2 Hudobné podujatia

V Nitre sa uskutočňujú podujatia vážnej hudby *Hudobná jar* a *Hudobná jeseň*. Počas kandidatúry mesta Nitra na Európske hlavné mesto kultúry sa vytvorili podujatia *Eurotalent* a *Európsky festival historických skupín*. V Nitre sa odohráva aj medzinárodný festival sakrálnej hudby *Musica Sacra*, ktorý každoročne do Nitry priláka zahraničných aj domácich návštevníkov, ktorý sa zaujímajú o tento druh kultúry.

Nitrianske kultúrne leto je spoločný názov viacerých podujatí uskutočňujúcich sa v parku na Sihoti a na Amfiteátri počas leta. Návštevnosť *Nitrianskeho kultúrneho leta* je preto vyššia ako návštevnosť ostatných hudobných podujatí. Podujatie vytvára v Parku na Sihoti spojenie príjemného oddychu v prírode spolu s kultúrou prezentovanou folklórom, alebo známymi hudobníkmi. Do podujatia *Nitrianske kultúrne leto* sa zaraďujú aj koncerty na Amfiteátri. Týchto koncertov sa zúčastňuje množstvo obyvateľov a návštevníkov mesta Nitra. V roku 2009 tu vystúpili známe kapely ako napr. Desmod, Zaragoza band a iné. Celková návštevnosť *Nitrianskeho kultúrneho leta* v roku 2009 bola 25 750 návštevníkov.

Tab. 13 Návštevnosť hudobných podujatí v roku 2009

Počet hudobných podujatí	6
Počet hudobných sprievodných akcií	76
Počet návštevníkov hudobných podujatí	32 400

Vlastné spracovanie podľa zdroja MsÚ Nitra – vlastné štatistiky

4.4.3 Kalendárne obyčaje

Tvorí najpočetnejšiu skupinu podujatí odohrávajúcich sa v meste Nitra. Odohrávajú sa počas celého roka - začínajú podujatím fašiangov a končia Vianocami. Sú to podujatia viažuce sa na významné dni ako Deň matiek, Deň detí a podobne, ktoré sú určené pre špecifickú skupinu z obyvateľstva. Medzi kalendárne obyčaje zaraďujeme *Cyrilo-metodské slávnosti*. Toto podujatie je zamerané najmä na kultúrno-historické pamiatky a priblíženie osobností histórie mesta. Podujatie má vytvoriť z Nitry európske centrum so vzťahom ku kultúrnemu dedičstvu. Podujatie *Univerzitné dni* slúži najmä študentom oboch nitrianskych univerzít, t. j. Slovenskej poľnohospodárskej univerzite a Univerzite Konštantína filozofa. Podujatie pozostáva z exhibičných zápasov škôl, sprievodom cez mesto a iných. Do tejto kategórie patrí aj *Klokočinský jarmok*. Ide o veľmi úspešné trojdňové podujatie uskutočňujúce sa počas leta v mestskej časti Klokočina.

Podujatie *Nitrianske Fašiangy* je jedným z najtypickejších podujatí ktoré zachovávajú tradície na území Nitry. Fašiangy sa na našom území zachovali už od Veľkej Moravy. Ich predošlý názov majsopust¹⁶ sa v neskoršom období zmenil na Fašiangy. Fašiangy sa oslavujú v období medzi Troma kráľmi a Popolcovou stredou, čo znamená, že tieto oslavy nemajú pevný dátum. V roku 2009 sa podujatie fašiangov uskutočnilo počas dvoch dní. Program obsahoval karneval, atrakcie na námestí, jazzovú hudbu, ľudové vystúpenia a bol zakončený typickým pochovávaním basy. V roku 2009 sa fašiangov zúčastnilo 2000 návštevníkov.

Tab. 14 Návštevnosť kalendárnych obyčajov v roku 2009

Kalendárne obyčaje	7
Počet sprievodných akcií Kalendárnych obyčajov	122
Počet návštevníkov podujatí Kalendárnych obyčajov	32 300

Vlastné spracovanie podľa zdroja MsÚ Nitra – vlastné štatistiky

4.4.4 Podujatia medzinárodnej kultúry

Podujatia poukazujú na rozdiely slovenskej a zahraničnej kultúry. Sú to podujatia *Wingastfest*, *Dni českej kultúry* a *Dni európskeho kultúrneho dedičstva*. Podujatie *Wingastfest* vyniká svojou jedinečnosťou na Slovensku a za hlavný cieľ si zvolilo spájať tradície gurmánstva, vinárstva a hudby. V roku 2009 sa uskutočnil jeho prvý ročník. Podujatie *Dni českej kultúry* má zlepšiť vzťahy Slovenska a Českej republiky v oblasti kultúry. Sprievodné akcie sa uskutočňujú v Krajskom osvetovom stredisku, Synagóge, Starom divadle Karola

¹⁶ Majsopust znamená koniec jedenia mäsa.

Spišáka, Nitrianskej galérii a rôznych kluboch v centre mesta Nitry. Posledným podujatím tejto kategórie sú dni európskeho kultúrneho dedičstva. Projekt podporovaný Európskou radou ktorý sa odohráva na Nitrianskom hrade a v parku na síhohi. Nový projekt je vytvorený na podporu kandidatúry mesta Nitry na Európske hlavné mesto kultúry.

Tab. 15 Návštevnosť podujatí medzinárodnej kultúry v roku 2009

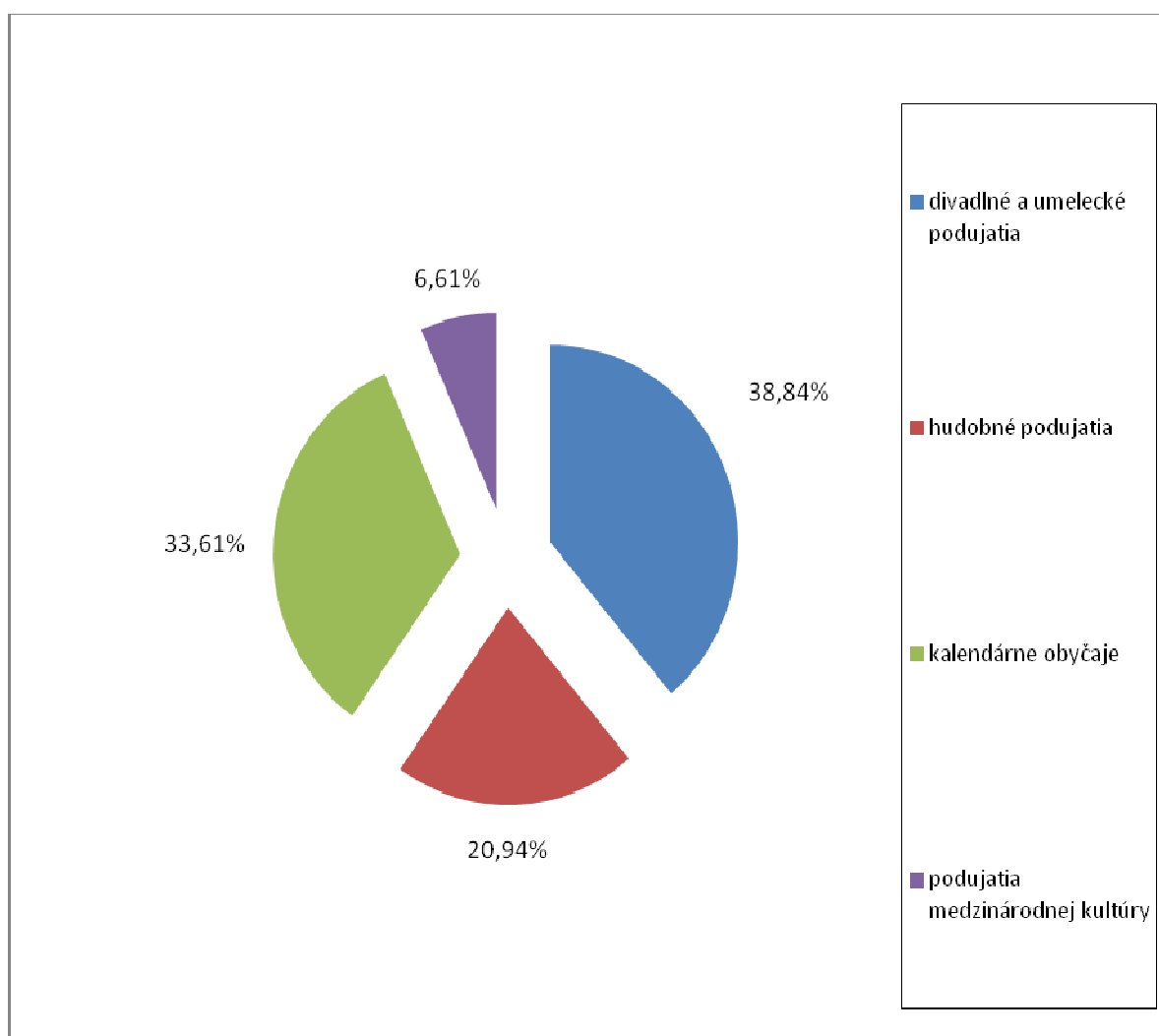
Počet podujatí medzinárodnej kultúry	3
Počet sprievodných akcií medzinárodnej kultúry	24
Počet návštevníkov týchto podujatí	2400

Vlastné spracovanie podľa zdroja MsÚ Nitra – vlastné štatistiky

Tab. 16 Návštevnosť kultúrnych podujatí v roku 2009

Názov podujatia	Počet podujatí	Počet sprievodných akcií	Počet návštevníkov
divadelné a umelecké podujatia	5	141	28 972
hudobné podujatia	6	76	32 400
kalendárne obyčaje	7	122	32 300
podujatia medzinárodnej kultúry	3	24	2 400
SPOLU	21	363	96 072

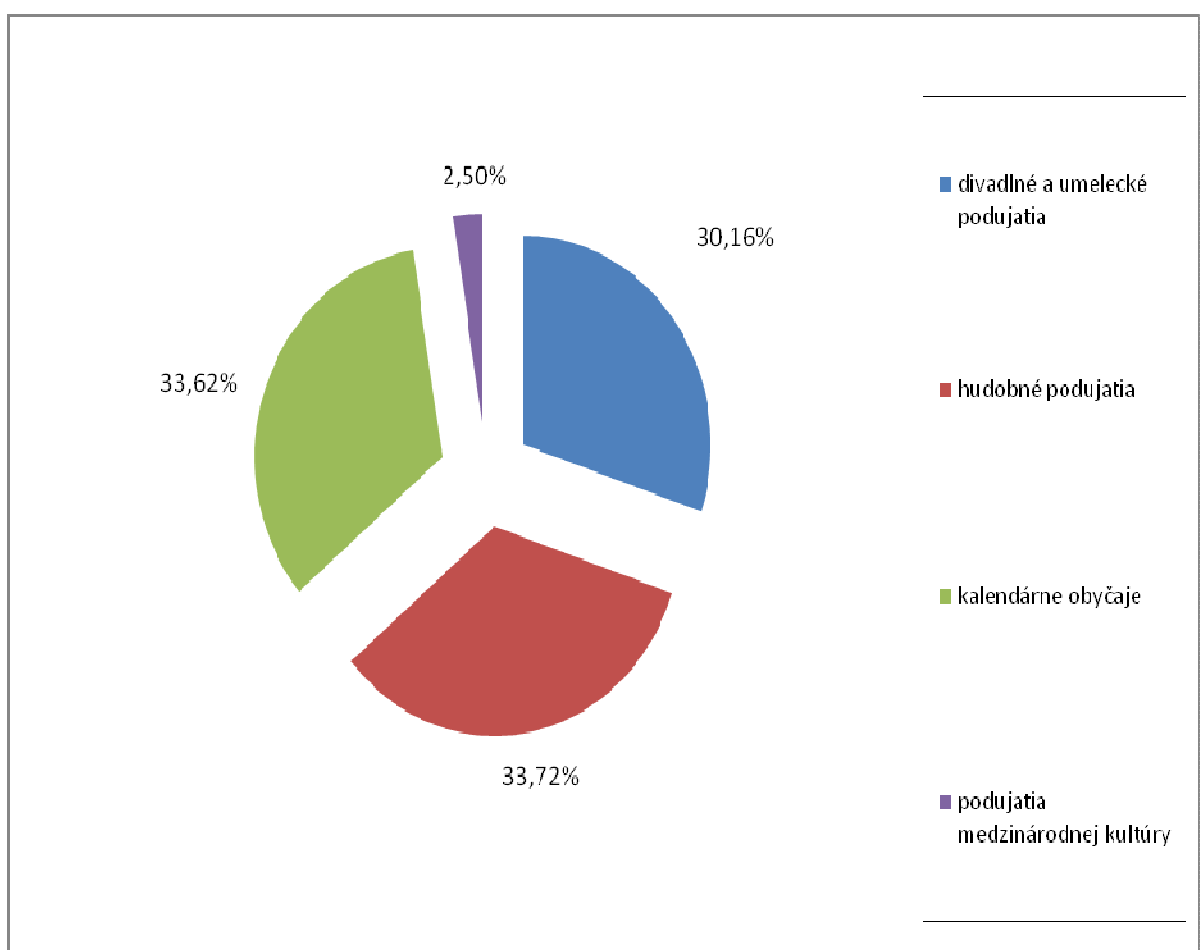
Vlastné spracovanie podľa zdrojov ADN – vlastné štatistiky, CVZV – vlastné štatistiky, MsÚ Nitra – vlastné štatistiky

Obr. 2 Zastúpenie jednotlivých podujatí podľa počtu sprievodných akcií v Nitre v roku 2009

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa vlastných štatistík ADN, CVZV, MsÚ Nitra

Z obrázku 2 vyplýva, že najväčšie percentuálne zastúpenie spomedzi sprievodných akcií majú divadelné a umelecké podujatia. Dôvod je *Medzinárodný festival Divadelná Nitra*, ktorý v sebe zahŕňa 100 sprievodných podujatí. Sprievodné akcie uskutočňujúce sa v kultúrno-osvetových inštitúciách a na verejných priestranstvách počas festivalu *Divadelná Nitra* navštívilo v roku 2009 najviac návštevníkov zo všetkých podujatí v meste a spolu s hlavným programom festivalu *Divadelná Nitra* vytvorili v Nitre najnavštevovanejšie podujatie celého roku. Konštatujeme teda, že množstvo sprievodných akcií v meste Nitra priamo ovplyvňuje množstvo návštevníkov podujatí.

Obr. 3 Zastúpenie jednotlivých podujatí podľa počtu návštevníkov v Nitre v roku 2009

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa vlastných štatistík ADN, CVZV, MsÚ Nitra

Zistili sme, že najviac návštevníkov v Nitre navštívi hudobné podujatia. Rozdiel medzi nimi a divadelnými a umeleckými podujatiami, ako aj rozdiel medzi nimi a kalendárnymi obyčajmi, v počte návštevníkov, nie je veľký. Dôvodom prečo sú hudobné podujatia najnavštevovanejšie je asi v mieste ich uskutočňovania. Najúspešnejšie podujatie spomedzi hudobných podujatí je *Nitrianske kultúrne leto*, ktorého sprievodné akcie sa uskutočňujú na nitrianskom Amfiteári, kde je dostatok miesta pre množstvo návštevníkov, a tak aj pre koncerty známejších slovenských aj zahraničných hudobných vystúpení. Podujatia medzinárodnej kultúry navštívilo minulý rok iba 2,5 % návštevníkov všetkých kultúrnych podujatí, dôvody nachádzame v malom počte podujatí a sprievodných akcií.

4.5 Inštitúcie koordinujúce kultúru v meste Nitra

V nasledujúcich podkapitolách sa oboznámime s inštitúciami na miestnej a regionálnej úrovni, ktoré pomocou svojich útvarov resp. oddelení koordinujú kultúru v meste Nitra. Sú to nasledujúce samosprávne inštitúcie:

- Mestský úrad,
- Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja.

4.5.1 Mestský úrad

Mestský úrad koordinuje vytváranie kultúry pomocou Oddelenia kultúry a športu a Oddelenia cestovného ruchu, propagácie mesta a NISYS. Oddelenie kultúry a športu sa skladá z útvaru kultúry, športu a cestovného ruchu, ktoré vytvára všetky kultúrne podujatia organizované mestom Nitra. Útvar rozložil kultúrne podujatia na obdobie celého roka a snaží sa obyvateľom Nitry a návštevníkom „skultúrniť“ pobyt v Nitre. Nitrianske podujatia organizuje Mestský úrad sám, alebo v spolupráci s inými organizáciami zaoberajúcimi sa kultúrou.

Mestský úrad vypracúva Koncepciu rozvoja kultúry mesta Nitry. V koncepcii sú zahrnuté krátkodobé ciele 2009-2010, strednodobé ciele do roku 2015 a dlhodobé ciele do roku 2020. Týmito cieľmi udáva smer rozvoja kultúry v meste Nitra. V krátkodobom horizonte sú v meste naplánované rekonštrukcie budov Ponitrianskeho múzea a Nitrianskeho hradu, zvyšovanie kvality podujatí, ktoré sa odohrávajú v Nitre a kontinuita podujatí založených na základe kandidatúry mesta na EHMK. Strednodobé ciele si dali za úlohy rekonštrukciu Amfiteátru, rekonštrukciu kina Lipa, zlepšenie podmienok prezentácie kultúrneho dedičstva, medzinárodných vzťahov, zvýšenie informovanosti občanov o podujatiach v meste a propagáciu mestských podujatí. Dlhodobé ciele majú za úlohu vytvoriť z mesta kultúrno-historické centrum vnímané v medzinárodnom meradle, pokračovať v trende zlepšovania medzinárodnej spolupráce a vytvárať priestor pre mobilitu umelcov, vystúpení a služieb v kultúrnej oblasti.

Mestský úrad podporuje informovanosť o kultúre v meste prevádzkovaním Oddelenia cestovného ruchu, propagácie mesta a NISYS¹⁷. NISYS zabezpečuje propagáciu pamiatok a podujatí mesta Nitry, poskytuje sprievodcovské služby mesta a je regionálnym turistickým informačným centrom. Poskytuje tak podmienky pre rozvoj cestovného ruchu. Oddelenie je dôležitou súčasťou rozvoja kultúry v meste, tvorí priestor v ktorom sú lokalizované všetky

¹⁷ NISYS- nitriansky informačný systém

informácie o Nitre. Sprievodcovské služby sú poskytované individuálne, podľa požiadaviek a potrieb zákazníka. Okruhy, ktoré bežne ponúka NISYS sú Horné mesto, Dolné mesto, Kalvária a Zobor.

Tab. 17 Poskytnuté informácie a služby Oddelenia cestovného ruchu, propagácie mesta a NISYS v roku 2009

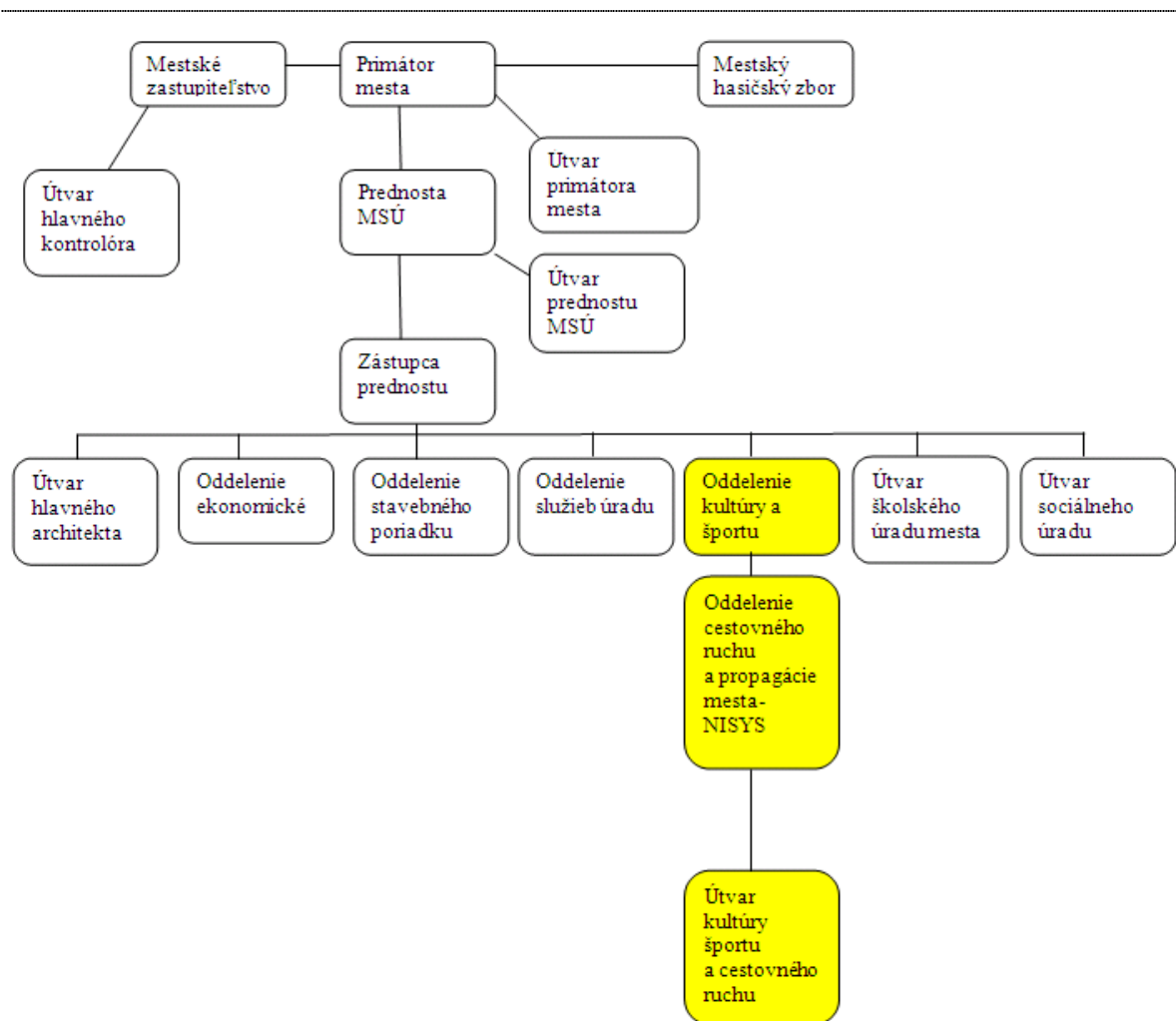
NISYS	Poskytnutie informácií, služby, iné (prostredníctvom telefonického kontaktu alebo osobnej návštevy)		Dopyt po sprievodcovských službách	
	celkovo	V %	Počet organizovaných prehliadok	V %
Domáci turisti (NR kraj)	15 212	68,6	0	0
Slovenskí turisti	3 536	15,95	1373 *	84,23
Zahraniční turisti	3 428	15,45	257 **	15,77
celkom	22 176	100	1630	100

Vlastné spracovanie podľa zdroja NISYS – vlastné štatistiky

** Sprievodcovské služby v slovenskom jazyku*

*** Sprievodcovské služby v cudzom jazyku*

Z tabuľky 19 vyplýva, že v roku 2009 bol najväčší počet informácií poskytnutý domácim obyvateľom Nitrianskeho kraja a najväčší počet sprievodcovských služieb bol poskytnutý slovenským turistom, ktorý prišli do mesta Nitra. Zistili sme, že je to zapríčinené charakterom poskytovaných služieb, ako je napríklad predávanie lístkov a podobné, ktoré sú určené predovšetkým obyvateľom Nitrianskeho kraja. NISYS sám nemá možnosť prilákať návštevníkov do mesta - je iba oddelením, ktoré návštevníkom ukazuje a propaguje kultúru a tradície v meste Nitra.

Obr. 4 Organizačná schéma mestského úradu v Nitre

Zdroj: MsÚ Nitra (2007)

4.5.2 Nitriansky samosprávny kraj

Rozvoj kultúry a spoluprácu s cestovným ruchom zabezpečujú na regionálnej úrovni Oddelenie metodického riadenia kultúry, Oddelenie kultúrnych aktivít a Oddelenie cestovného ruchu, RIS – Regionálne informačné stredisko.

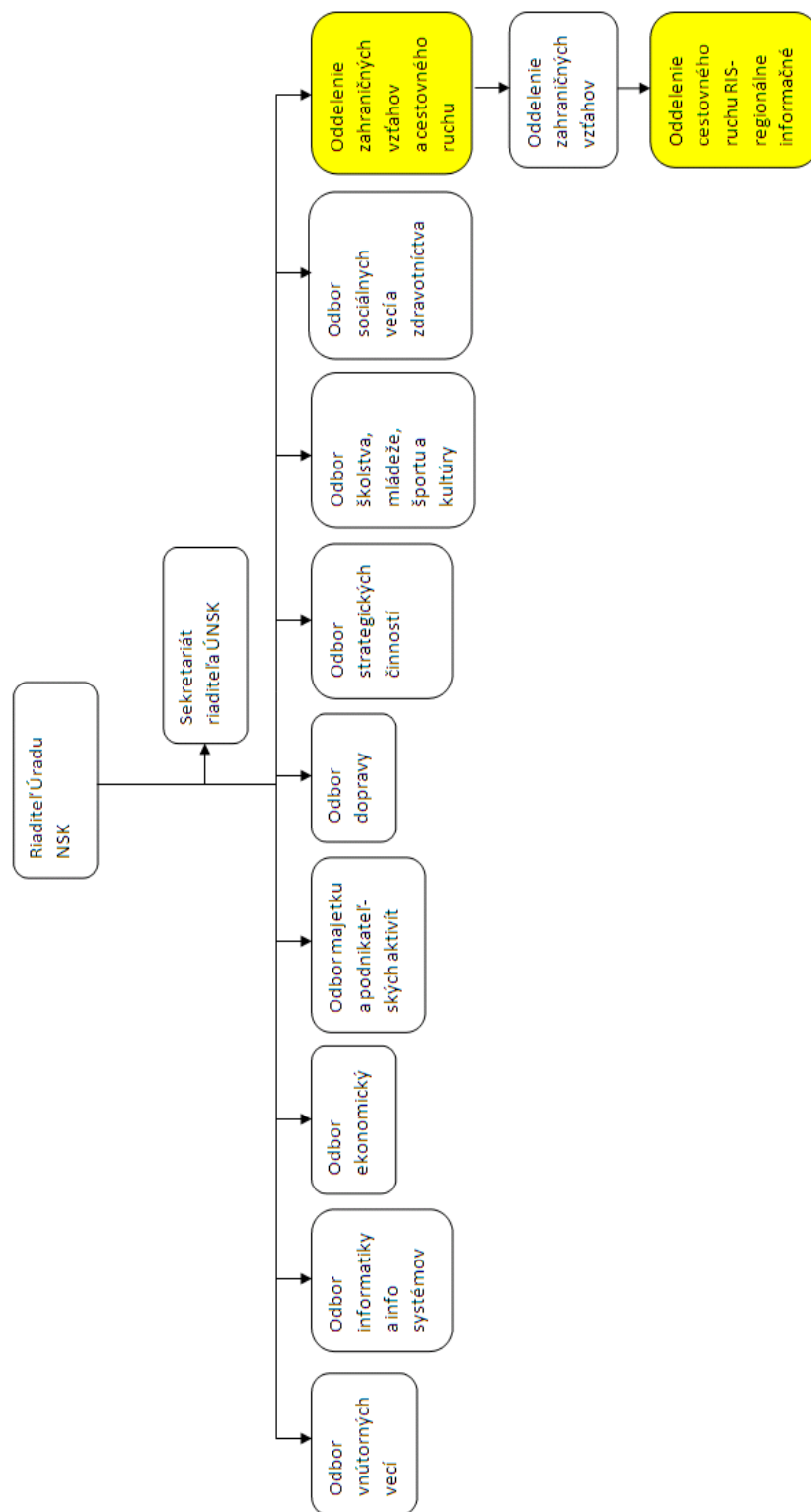
Oddelenie metodického riadenia kultúry sa stará o kultúrne inštitúcie na území kraja zabezpečuje metodicko-riadiacu činnosť vedúcich orgánov kultúrnych inštitúcií, podáva návrhy na zlúčenie, zrušenie a zakladanie kultúrnych inštitúcií, vedie si štatistiky o kultúre na území kraja, vyjadruje sa k územným plánom za oblasť kultúry, vykonáva publikačnú, plánovaciú a koordinuje knižnično-informačnú činnosť.

Oddelenie kultúrnych aktivít zabezpečuje a rozvíja regionálnu a medziregionálnu spoluprácu v oblasti kultúry, spolupracuje pri vytváraní kalendára kultúrnych podujatí

jednotlivých obcí, vedie si štatistiky o kultúre a vypracováva analýzy jednotlivých častí kultúry

Oddelenie cestovného ruchu, RIS – Regionálne informačné stredisko organizuje a zúčastňuje sa veľtrhov, na ktorých propaguje NSK, koordinuje propagačné aktivity všetkých obcí spadajúcich pod NSK v oblasti cestovného ruchu, spolupracuje so zahraničnými partnermi v oblasti cestovného ruchu, zabezpečuje spoluprácu inštitúcií v cestovnom ruchu, spolupracuje na kalendári kultúrnych podujatí v NSK. V roku 2006 vytvorilo Stratégie rozvoja cestovného ruchu Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2006-2013. Dokument je smerodajným pre budúci rozvoj cestovného ruchu v kraji. V tomto plánovacom dokumente sa uvádza, že mesto Nitra má potenciál v kultúrno-historických pamiatkach, ktoré by sa mali stať základom pre vybudovanie tohto druhu cestovného ruchu na území Nitrianskeho kraja.

Tieto tri oddelenia NSK spolupracujú pri zostavovaní propagácie NSK na veľtrhoch, ale aj pri iných akciách, ktoré si ich spoluprácu vyžadujú. NSK má na svojom území rozsiahlu kultúru, ktorou sa môže na veľtrhoch prezentovať, a preto je kultúra jednou z hlavných zložiek propagácie NSK.

Obr. 5 Organizačná štruktúra úradu NSK

Zdroj: ÚNSK (2007)

4.6 Návrhy využitia tradícií a kultúry

Zistili sme, že dôvody prečo niektoré podujatia sú menej navštevované vyplývajú z ich nedostatku sprievodných akcií. V našich návrhoch sme sa preto inšpirovali najúspešnejším podujatím mesta Nitra – *Medzinárodným festivalom Divadelná Nitra*. Podujatie zapojilo do svojho programu viaceré kultúrno-osvetové zariadenia a pamiatky mesta Nitry, a tak vytvorilo pre návštevníkov podujatia program s množstvom sprievodných akcií. Z analýzy vyplynulo, že pre vytvorenie úspešného podujatia je nevyhnutné sa zamerať na sprievodný program organizovaných podujatí.

4.6.1, „Kresťansko-historická Nitra“

Tradícia kresťanstva je v Nitre hlboko zakorenená a má pre Slovenský národ významnú hodnotu. Novovytvorený produkt *Kresťansko-historická Nitra* prepojí medzinárodný festival *Musica sacra* s poznávaním sakrálnych pamiatok mesta Nitry. *Musica sacra* je podujatie duchovnej a chrámovej hudby, ktoré v roku 2009 navštívilo 2 350 návštevníkov. Naším návrhom je zatraktívnenie festivalu sprievodnými akciami, ktoré sa budú odohrávať v okolí sakrálnych stavieb, ale zároveň budú dodržiavať charakter podujatia. Sprievodné akcie budú návštevníkov informovať o histórii stavieb a súčasnom využití. Sprievodné akcie navrhujeme usporiadať v okolí:

- Nitrianskej katedrály,
- Kostola svätého Petra a Pavla,
- Kostolíka kráľa Štefana na Párovciach,
- Kláštorného komplexu piaristov: Chrám sv. Ladislava a kláštor piaristov,
- Kostolu Navštívenia Panny Márie na Farskej ulici,
- Synagógy,
- Evanjelického kostola Ducha Svätého.

Sprievodný program bude prebiehať v 7 sakrálnych stavbách, ktoré sú rozmiestnené vo väčšom okruhu, ktorý pozdvihne návštevnosť kultúrno-historických objektov v celom meste.

Organizátorom bude Oddelenie cestovného ruchu, propagácie mesta a NISYS, ktoré sa bude podieľať na propagácii programu spolu s propagáciou festivalu *Musica sacra*. Úspech novovytvoreného produktu je založený na predchádzajúcich realizovaných podujatiach mesta

Podťte s nami za pamiatkami¹⁸ Neskôr možno podľa ohlasov z prvých ročníkov sprievodné akcie rozšíriť aj na Kalváriu, alebo iné sakrálne stavby v Nitre.

Obr.6 Mapa znázorňujúca miesta, kde sa budú uskutočňovať sprievodné akcii v meste

Zdroj: vlastné spracovanie zo zdroja www.mapa-mapy.sk

4.6.2 „Naučme sa tradície našich predkov“

Pri vstupe Slovenska do Európskej únie sa ozývali kritické hlasy o budúcom rozvoji kultúry na Slovensku. Ľudia sa obávali že vstupom do Európskej únie bude doslova „zničená“ slovenská kultúra. Treba sa však na slovenskú kultúru pozeráť, ako na možnosť zviditeľniť Slovensko na mape Európskej únie. Na podporu kultúry všetkých európskych krajín sa od roku 1992 pod záštitou rady Európy uskutočňuje projekt *Dni európskeho kultúrneho dedičstva*.

Do projektu sa zapojila aj Nitra. Hlavným dôvodom bola jeho kandidatúra na Európske hlavné mesto kultúry. V roku 2009 program podujatia pozostával z dvoch dní v meste Nitra, potom sa propagovali okolité obce a mestá. V meste Nitra sa ho zúčastnilo 600 návštevníkov. V prvom dni sa predstavilo Diecézne múzeum spolu s Nitrianskym hradom,

¹⁸ Podujatie uskutočnené 20. februára 2009 počas celosvetového dňa sprievodcov cestovného ruchu, s tematikou kresťanskej kultúry a návštevy sakrálnych stavieb Horného a Dolného mesta

druhý deň zase Mestský park na Sihoti, kde sa odohralo sprievodná akcia *Podzoborské vinobranie*. Na záver druhého dňa sa uskutočnil koncert Salónneho orchestra Goldy Meirovej z Maďarska v Synagóge.

Návrhom, ako zatraktívniť podujatie Dni európskeho kultúrneho dedičstva, je produkt *Naučme sa tradície našich predkov*. Produkt bude založený na vytvorení nových sprievodných akcií a tie na rýdzo slovenských najstarších tradíciách. Produkt bude zameraný na remeselnú výrobu a propagáciu tohto druhu kultúry. Bude organizovaný mestom, Krajským osvetovým strediskom a profesionálnymi remeselníkmi. Keďže v Nitre sa profesionálne remeslám takmer nikto nevenuje budú „remeselníci“ prizvaní z okolitých obcí a miest. Produkt má osloviť návštevníkov podujatia, ktorý sa zaujímajú o kultúrne dedičstvo Slovenského národa. Produkt oslovuje verejnosť, ktorá sa s remeslami často nestretáva. Zaujímavosťou, ktorou chce produkt osloviť je možnosť zapojiť sa do remeselných činností ako drevárstva, štopkárstva, keramikárstva a podobne. Návštevníci si budú môcť vyskúšať zahrať rôznych tradičných nástrojoch ako sú fujara a iné. Produkt týmito atrakciami revitalizuje a spopularizuje národné remeslá a tradičnú hudbu, aby tak ostali zachované pre budúce generácie. V programe nášho produktu budú prezentované folklórne tance, ktoré sa budú odohrávať na Svätoplukovom námestí. Na námestí bude vytvorený bohatý program pre všetky vekové kategórie. V Ponitrianskom múzeu budú vystavené ukážky najstarších nástrojov používaných na remeselnícke činnosti, v Nitrianskej galérii budú vystavovať dobové fotky nástrojov a ukážky najstarších fotiek a malieb mesta Nitry. Najdôležitejšou úlohou bude vytvoriť vhodné prepojenie kultúrno-osvetových zariadení s akciami, aby na seba jednotlivé sprievodné akciami nadväzovali.

Budúcu úspešnosť produktu zakladáme na tradíciách, ktoré ponúkame v netradičnej podobe a sprievodných akciách odohrávajúcimi sa v múzeu, v galérii a na Svätoplukovom námestí.

4.6.3 „Agro-Nitra“

Poľnohospodárstvo má v meste Nitra veľkú tradíciu. Sídli tu jedna z najdôležitejších vystavovateľských organizácií na Slovensku, Agrokomplex, ktorá sa zaoberá poľnohospodárskou výstavou, Slovenská poľnohospodárska univerzita a Stredná poľnohospodárska škola.

Náš produkt „Agro Nitra“ vytvára nezvyčajné spojenie múzea, galérie, univerzity a filmového festivalu Agrofilm. V roku 2009 sa uskutočnil 26. ročník festivalu Agrofilm, zúčastnilo sa ho 653 návštevníkov. Návštevníci, ktorí sa zúčastnili Agrofilmu majú vzťah

k poľnohospodárstvu, a preto cez voľný deň počas podujatia Agrofilm sme im vytvorili program s touto tematikou. Zahŕňa návštevu Poľnohospodárskeho múzea, v ktorom sa nachádzajú expozície poľnohospodárskej histórie. Súčasťou tohto múzea sú stavby, ktoré slúžili zväčša na poľnohospodárske účely a podobne. V poľnohospodárskom múzeu sa budú podľa nášho návrhu odohrávať aj sprievodné akcie. Ďalším kultúrno-osvetovým zariadením zapojeným do produktu je Nitrianska galéria, ktorá v dňoch uskutočnenia podujatia, bude vystavovať umelecké diela s poľnohospodárskou tematikou. Na Svätoplukovom námestí budú pre návštevníkov pripravené sprievodné akcie a tak sa filmový festival prenesie do celého mesta a vytvorí komplex sprievodných akcií. Sprievodné akcie budú mať poľnohospodársky charakter, ako napríklad možnosť previesť sa na traktori, iných poľnohospodárskych strojoch, ako i koňoch. Súčasťou budú rôzne súťaže, kde budú môcť účastníci vyhrať napríklad lístky na budúci rok na naše podujatie, alebo iné podujatie, ako napríklad na niektorú z výstav na Agrokomplexe. Rôzne družstvá a iné podniky tu budú vystavovať svoje najzaujímavejšie produkty, bude tu vytvorený priestor pre ekologické poľnohospodárstvo, možnosť porovnávať ekologické výrobky s ostatnými. V posledný deň festivalu Agrofilm mesto zorganizuje prednášku pre študentov SPÚ a účastníkov podujatia, aby viedli debatu o možnostiach zatraktívnenia slovenského poľnohospodárstvu pomocou filmu. Propagáciu nášho produktu zabezpečí mesto spolu s propagáciou Agrofilmu. Program bude propagovaný aj cez poľnohospodársku a potravinársku výstavu na výstavisku Agrokomplex.

Záver

Kultúrny cestovný ruch je druh cestovného ruchu s historickým pozadím, o ktorý je v súčasnosti stále vyšší záujem. Tento druh cestovného ruchu je prostriedkom uspokojovania duchovných potrieb ľudí a prostriedkom zvyšovania spoločenskej, kultúrnej, odbornej i vzdelanostnej úrovne jej účastníkov. Základným predpokladom pre jeho rozvoj na určitom území je existencia kultúrneho dedičstva. V práci sme sa preto zamerali na historické pozadie, hmotné pamiatky, tradície a s tým spojené súčasné kultúrne aktivity v meste Nitra, ktoré ho predurčujú na rozvoj práve tohto druhu cestovného ruchu. Súčasťou fungovania komplexného kultúrneho systému na určitom území sú aj kultúrno-osvetové zariadenia a inštitúcie, ktoré sa zaoberajú kultúrou. V práci sme analyzovali uvedené prvky, súvisiace s možnosťou rozvoja kultúrneho cestovného ruchu v meste Nitra, s cieľom zistiť ich potenciál, využitie a návštevnosť. Pri analýze sa nám nepodarilo zistiť návštevnosť všetkých skúmaných hmotných kultúrno-historických pamiatok. Výnimkami sú Synagóga, Katedrála a Diecézne múzeum, ktoré si ich vedú aspoň odhadom. Štatistické údaje o návštevnosti ostatných hmotných kultúrno-historických budov sa nám nepodarilo zistiť z dôvodu neuskutočňovania ich evidencie. Mesto by tento nedostatok v budúcnosti mal odstrániť, pre budúci rozvoj cestovného ruchu na jeho území.

Zistili sme, že najvyššiu návštevnosť zo všetkých kultúrno-osvetových zariadení mala v roku 2009 Krajská knižnica Karola Kmeťku. Hlavným dôvodom jej vysokej návštevnosti je usporadúvanie podujatí určených pre všetky vekové kategórie - od najmladších, dokonca detí v predškolskom veku, až po seniorov. V roku 2009 bolo najnavštevovanejším podujatím uskutočňujúcim sa v meste Nitra podujatie Medzinárodný festival Divadelná Nitra. Na tomto príklade vidieť, že množstvo sprievodných akcií priamo súvisí s počtom návštevníkov podujatia. Jednoducho povedané, čím viac sprievodných akcií sa uskutoční cez podujatie, tým viac návštevníkov priláka. Zistili sme, že sprievodných akcií sa zúčastňuje niekoľkokrát viac návštevníkov ako samotného hlavného programu. Vzorovým príkladom úspešnosti tohto podujatia je aj spolupráca Asociácie Divadelná Nitra s ostatnými kultúrno-osvetovými zariadeniami, v ktorých sa uskutočňujú jej sprievodné akcie. Prišli sme teda k záveru, že či už ide o podujatie, alebo zariadenie, najdôležitejším faktorom jeho rozvoja je spolupráca v oblasti dopĺňania ponuky a služieb pre návštevníka. Tým sa zvyšuje aj samotná atraktivita v očiach návštevníkov.

V našich návrhoch sme použili práve túto doplnkovosť a spoluprácu jednotlivých zariadení počas podujatí, ktoré sa uskutočňujú v meste Nitra. Ide teda o existujúce podujatia,

ktoré chceme zatraktívniť formou doplnenia sprievodných akcií a zaujímavého programu v kultúrno-osvetových zariadeniach mesta. Stanovili sme tri návrhy: „*Kresťansko-historická Nitra*“, „*Naučme sa tradície našich predkov*“ a „*Agro-Nitra*“.

„*Kresťansko-historická Nitra*“ je zameraná na kresťanskú tradíciu a zatraktívňuje podujatie *Musica Sacra*, ktoré prezentuje duchovnú a chrámovú hudbu. Nové sprievodné akcie sa budú konať v blízkosti siedmich sakrálnych stavieb v Nitre a budú zvyšovať návštevnosť kultúrno-historických objektov.

„*Naučme sa tradície našich predkov*“ sa bude uskutočňovať počas podujatia *Dni európskeho kultúrneho dedičstva*. Má za úlohu priblížiť návštevníkom ľudovú kultúru pomocou remesiel, tanca, folklóru a iných. Náš návrh rozšíri miesto uskutočnenia podujatia, z mestského parku a z hradu, na celú mestskú časť Staré mesto. Do programu sa zapoja aj kultúrno-osvetové zariadenia Ponitrianske múzeum a Nitrianka galéria s vytvorenými sprievodnými akciami, ktoré sa budú odohrávať aj na Svätoplukovom námestí.

„*Agro-Nitra*“ poukazuje na poľnohospodárske tradície v Nitre. Bude sa uskutočňovať počas podujatia *Agrofilm* v *Agroinštitúte*, rošírený však bude o návštevu *Poľnohospodárskeho múzea* a *Nitrianskej galérie*, ktoré budú prezentovať históriu a súčasnosť poľnohospodárstva na našom území. Na Svätoplukovom námestí bude pre navštevníkov vytvorený zaujímavý sprievodný program, čím sa vytvorí komplex podujatí s poľnohospodárskou tematikou.

Zoznam použitej literatúry

1. BALÁŽOVÁ, E.- PAPCÚNOVÁ, V.- JARÁBKOVÁ, J.2007. Cestovný ruch a samospráva. Nitra : SPU 100s. ISBN 978- 80-8069-862-1
2. BEŇUŠKOVÁ A KOL. 2005 *Tradičná kultúra regiónov Slovenska*. Bratislava : Veda 262 s. ISBN 80-224-0518-3 (brož.)
3. BOROVSÝ, J. – SMOLKOVÁ, E.- NIŇAJOVÁ. 2008. *Cestovný ruch, trendy a perspektívy*. IURA EDITION s.r.o. 280 s. ISBN 978-80-8078-215-3
4. BOSÁK, M. 2006. *Zvyky a tradície na Slovensku*. Prešov: Spoločnosť Michala Bosáka 235 s ISBN80-8073-398-8
5. BOTÍK, J. a kol.1995. *Encyklopédia ľudovej kultúry*. Bratislava : Veda, 1995 ISBN 80-224-0234-680-224-0235-4
6. BRABEC. M, 2009. *Didaktický program "Renesance pod Černou věží"* [online]. 2009 [cit 2010-04-10]. Dostupné na internete:
<<http://www.c-budejovice.cz/cz/magistrat/odbory/opp/stranky/didakticky-program-renesance-pod-cernou-vezi.aspx>>
7. BUDAPEST TOURIST GUIDE. [s. a.]. *Festival of Folk Arts (Mesterségek Ünnepe) in Budapest 20th-22nd August 2010* [online]. [cit 2010-04-10]. Dostupné na internete:
< <http://www.budapest-tourist-guide.com/festival-of-folk-arts.html>>
8. DARULOVÁ,J. 2001 In: *Zborník Kultúra a cestovný ruch 2001*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela. 176 s. ISBN: 80-8055-507-9,176s.
9. DIAZ, D. 2001. *The Viability and sustainability of International Tourism in Trade organization* [online] 2001. [cit. 2009-04-10] s 2. Dostupné na internete:
<http://www.gdnet.org/cms.php?id=research_paper_abstract&research_paper_id=3875>
10. *Drevenné kostoliky* [s. a.]. [online]. [cit 2010-03-17]. Dostupné na internete:
<<http://www.eastslovakia.szm.com/drevenekostoliky.htm>>
11. DREYER, A. 2000. *Kulturismus*, München : Oldenbourg - Verlag, 2000. ISBN 3- 486-23480-3
12. FOBEL, P. 2004. *Etika, kultúra a multikultúrny dialóg*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 114 s. ISBN 80-8083-013-4
13. FORET, M – TURČINKOVÁ, J.2005. *Cestovní ruch*, Bratislava: Veda, 2005. 108 s. ISBN 80-7157-838-X

-
14. GAJDOŠ. 2008. Kultúrne a historické dedičstvo. 2008 [online]. 2008 [cit 2010-03-17]. Dostupné na internete:
<http://enviroportal.sk/indikatory/detail.php?kategoria=123&id_indikator=641#1>
 15. GÚČIK, M. a kol. 2006. *Manažment cestovného ruchu*- Knižnica cestovného ruchu 9, banská Bystrica: SLOVAK- SWISS TOURISM, 2006, ISBN 80-88945-84-4
 16. GÚČIK, M. 2000. *Základy cestovného ruchu*. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2000. ISBN 80-8055-355-6
 17. HESKOVÁ, M et al. 2004. *Analýza destinačných managementú v cestovnom ruchu na príkladech Českej republiky a Rakouska*. 1. vyd. Bratislava: KARPRINT, 2004. 83 s. ISBN 80-88870-42-9.
 18. HOLKA, J 1994. *Matka diecéznych chrámov*. Nitra: Kňazský seminár Sv. Gorazda, 1994. 62 s.
 19. HRDÝ, V. 2008. *II. 3. Kultúrno– spoločenský potenciál* [online]. 2008 [cit 2010-03-17]. Dostupné na internete:
<http://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700000&id=11017743&p1=11033203>
 20. KAMÁRIK. 1977. K otázke pojmu tradícia In *Premeny ľudových tradícií v súčasnosti I, I. vyd.* Bratislava: veda 1977.312 s.
 21. KMECO, L. 2006. *Využitie kultúrneho dedičstva v cestovnom ruchu*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2006. 104 s. ISBN 80-8083-245-5.
 22. KONEČNÁ, A. 1999 *Rozvoj cestovného ruchu v regióne*. Bratislava: Ekonóm 193 s. ISBN 80-225-1149-8 (brož.)
 23. LAJČIAK, J. ca 2009. *Slovensko a kultúra* [online]. 2009 [cit 2010-01-10]. Dostupné na internete:
<http://zlatyfond.sme.sk/dielo/295/Lajciak_Slovensko-a-kultura/1#ixzz0mF49qHk6>
 24. MEDVECKÁ, M. ca 2007. *Obnova kultúrneho dedičstva – predpoklad atraktívnej ponuky cestovného ruchu vo vidieckych oblastiach. Možnosti spolufinancovania* [online]. 2007.[cit 2010-02-10]. Dostupné na internete:
< <http://agroturist.sk/konferencia/files/ObnovaPrednaska.rtf>>
 25. MESTSKÝ ÚRAD V NITRE. ca 2010. *Náplň práce NISYS* [online]. ca 2010 [cit 2010-04-15]. Dostupné na internete:
<http://www.msunitra.sk/download_file_f.php?id=35634>
-

-
26. MESTSKÝ ÚRAD V NITRE. 2008. *Koncepcia rozvoja kultúry mesta Nitry 2010* [online]. 2008 [cit 2010-04-15]. Dostupné na internete:
<<http://www.msunitra.sk/koncepcia-rozvoja-kultury-mesta-nitry.phtml?id3=52005>>
27. MESTSKÝ ÚRAD V NITRE. 2007. *Organizačná schéma mestského úradu* [online]. 2007 [cit 2010-04-15]. Dostupné na internete:
<http://www.msunitra.sk/?id_menu=3683>
28. *MFF Karlovy Vary*. [online]. 2009 [cit 2010-03-17]. Dostupné na internete:
<<http://www.kviff.com/cz/mff-karlovy-vary>>
29. MICHALOVÁ, V a i. 2001. *Služby a cestovný ruch. 1. vyd.* Bratislava : Sprint, 2001. 523 s. ISBN 80-88848-78-4
30. MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR. 2004. *Návrh koncepcie rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky* [online]. 2005 [cit 2010-04-10]. Dostupné na internete:
<http://www.mhsr.sk/ext_dok-koncepcia-8147/119570c>
31. MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR. 2005. *Návrh stratégie rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013* [online]. 2005 [cit 2010-04-10]. Dostupné na internete: < http://www.mhsr.sk/ext_dok-strategiacr2005sprilohami-7927/119350c>
32. *Návrh stratégie štátnej kultúrnej politiky* [s. a.] [online]. [cit 2010-03-17]. Dostupné na internete:
<[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/CBC3628C695A0BC2C1256F0400389185/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/CBC3628C695A0BC2C1256F0400389185/$FILE/Zdroj.html) >
33. NESZ [s. a.]. *Festival of folk arts* [online]. [cit 2010-04-10]. Dostupné na internete:
<<http://www.nesz.hu/content/view/257/95/>>
34. NOVACKÁ, E. - KUČERA, P. - TREFIL, P. 1999. *Hotelový a gastronomický manažment pre 5. ročník hotelových akadémií*. Slovenské Pedagogické nakladateľstvo, 1999. ISBN 80-08-02909-9
35. NOSÁLOVÁ, V. - PALIČKOVÁ, J. 1988. *Naše kroje*. Bratislava : Mladé letá. 289 s.
36. ONDREJKA, K. 2008. *Malý lexikón ľudovej kultúry*. Bratislava: mapa Slovakia plus 208 s. ISBN 978-80-8067-196-9
37. ORIEŠKA, J. 2004. *Sprievodcovská činnosť v CR na Slovensku v Európskom kontexte*. In *Zborník Acta oeconomica Nş 17*, Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, s. 139-145,2004
-

-
38. ORIEŠKA, J. 2001. *Kultúra a cestovný ruch*. In: Zborník Kultúra a cestovný ruch 2001, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, ISBN: 80-8055-507-9,176s.
39. OTEPKA – HABAN .2007. *Vidiecky turizmus a agroturizmus*. Nitra : Ústav vedeckotechnických informácií pre pôdohospodárstvo, 2007. ISBN 978-80-89088-52-2
40. PAMIATKOVÝ ÚRAD SR (ca 2010) *Vyhľadávanie v registri nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok* [online]. ca 2010 [cit 2010-03-25]. Dostupné na internete:
<<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/fondy/nehnutelne-pamiatky/?a=nehnutelne&obec=nitra&ulica=&cislo=&unpo=&search=H%C4%BEad a%C5%A5>>
- 41.
- 42.
43. PIETRASZEK ,E. 1978.-Tradícia a kultúrne dedičstvo In: *Premeny ľudových tradícií v súčasnosti 2, 1. vyd.* Bratislava: veda 1978.324 s.
44. RUSKO, P. 2003 , In: Bulletin pre cestovný ruch, 1/2003 , vyd. MHSR, Bratislava: Erpo a.s., 2003, 19s.
45. *Stratégia rozvoja cestovného ruchu Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2007-2013*. 2008 [online]. 2008 [cit 2010-03-25]. Dostupné na internete: <http://www.rrato.eu/strategia_cr_nsk_2007-2013.pdf>
46. TEPA – kolektív autorov. 2008. *Animácia miestnych partnerstiev vo vidieckych oblastiach : praktická príručka*. Wanted Design, 2008. 185 s. ISBN 978-80-89287-03-1
47. TORMA, P. 2003. In: *Zborník Geotur 2003*, Herľany, Celosvetový trendy v CR, 2003, 147 s.
48. *Tradície a zvyky na Slovensku* [s. a.] [online]. [cit 2010-03-17]. Dostupné na internete: <http://www.google.sk/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=4&ved=0CBAQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.oavoza.sk%2Farchiv%2Fprojekt_com%2FTradicie_a_zvyky_naSlovensku.doc&rct=j&q=trad%C3%ADcie+na+slovensku&ei=C4vWS4P3OcuOJK23dIG&usg=AFQjCNEVoHoyYATjMNIbIx1OkukFrDio7Q>
49. *Tradičná ľudová kultúra a folklór* [online]. 2009 [cit 2010-03-17]. Dostupné na internete: <<http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=-8164>>
-

-
50. ÚRAD NITRIANSKEHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA. 2007. *Organizačný poriadok Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja* [online]. 2007 [cit 2010-04-15]. Dostupné na internete: <http://www.unsk.sk/files/dokumenty/org_poriadok_010207.pdf>
51. ÚRAD ŽILINSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA. 2009. *XXXIV. Podroháčske folklórne slávnosti, Zuberec – Brestová, 7. – 9. 8. 2009* [online]. 2009 [cit 2010-04-10]. Dostupné na internete: <<http://www.regionzilina.sk/showdoc.do?docid=13605&forceBrowserDetector=blind>>
52. ZUSKINOVÁ, I. 2001 In: *Zborník Kultúra a cestovný ruch 2001*, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2001. ISBN: 80-8055-507-9,176s.
53. WIKIPÉDIA [s. a.] In *Wikipédia : slobodná encyklopédia* [online]. [cit 2010-03-18]. Dostupné na internete: <<http://sk.wikipedia.org/wiki/Trad%C3%ADcia>>

Ďalšie internetové zdroje:

54. <http://www.skonline.sk/folklor.php> [cit 2010-03-17]
55. <http://www.slovakiasite.com/sk/folklor.php> [cit 2010-03-17]
56. <http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=9378> [cit 2010-04-10]
57. <http://www.nitra.sk/historia.phtml?id3=3380> [cit 2010-03-10]
58. http://www.nitra.sk/?id_menu=3827 [cit 2010-03-17]
59. http://www.nitra.sk/?id_menu=3852&limited_level=1&stop_menu=3381 [cit 2010-03-17]
60. http://www.nitra.sk/?id_menu=3867 [cit 2010-03-17]
61. <http://www.virtualtravel.sk/sk/panorama/nitriansky-kraj/nitra-drazovce/drazovsky-kostolik/nad-dedinou/> [cit 2010-03-17]
62. http://www.nitra.sk/?id_menu=3853 [cit 2010-03-17]
63. <http://www.staredivadlo.sk/> [cit 2010-04-10]
64. <http://www.dab.sk/index2.php?m=divadlo> [cit 2010-04-10]
65. <http://www.muzeum.sk/default.php?obj=muzeum&ix=nm> [cit 2010-04-10]
66. <http://www.kosnr.sk/o-stredisku/> [cit 2010-04-10]
67. <http://www.nitrianskagaleria.sk/index.php?cmd=ng> [cit 2010-04-10]
68. <http://www.muzeum.sk/default.php?obj=muzeum&ix=spm> [cit 2010-04-10]

-
69. <http://www.ksknitra.sk/> [cit 2010-04-10]
 70. <http://kultura.nitra.sk/profil.phtml?id3=30946&id2=0> [cit 2010-04-15]
 71. http://www.nitrafest.sk/fest06/docu/EX_post_09.pdf [cit 2010-04-15]
 72. <http://www.nitrafest.sk/fest09/index.php?co=festival> [cit 2010-04-15]
 73. <http://www.agrofilm.sk/> [cit 2010-04-15]
 74. <http://www.staredivadlo.sk/festival-projekty/> [cit 2010-04-15]
 75. http://www.nitra.sk/?id_menu=38971 [cit 2010-04-15]
 76. <http://cityartfest.sk/> [cit 2010-04-15]
 77. http://www.nitra.sk/akcie-dnes.phtml?program=48&module_action__0__id_kat=451
[cit 2010-04-15]
 78. <http://www.wingastfest.sk/sk/vystavovatelia/12566> [cit 2010-04-15]
 79. http://www.msunitra.sk/?id_menu=11697 [cit 2010-04-20]
 80. www.mapa-mapy.sk [cit 2010-04-15]

Ďalšie zdroje:

81. Vlastné štatistiky vedené: ADN, CVZV, MsÚ Nitra, ÚNSK, agentúra EPS, Knížnica Karola Kmeťku v Nitre, NISYS

Prílohy

Príloha A:

Tab. 18 Zoznam nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok v meste Nitra

Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov	Ulica
<u>Nitra I.</u>	<u>BANKA</u>	<u>schodisková,radová</u>	<u>Pribinovo nám. 3</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>BUDOVA ADMINISTRATÍVNA</u>	<u>solitér</u>	<u>Staré Mesto 67</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>BUDOVA ADMINISTRATÍVNA</u>	<u>solitér</u>	<u>Štefánikova tr. 67</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM BYTOVÝ</u>	<u>pavlačový,radový</u>	<u>Farská ul. 10</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM BYTOVÝ</u>	<u>schodiskový,radový</u>	<u>Kupecká ul. 16</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>		<u>Štefánikova tr. 1</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>nárožný</u>	<u>Farská ul. 17</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>nárožný</u>	<u>Kupecká ul.- nárožie 17</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>nárožný</u>	<u>Mostná ul. 60</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>prejazdový,nárožný</u>	<u>Kupecká ul. 2</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>prejazdový,nárožný</u>	<u>Štefánikova tr. 2</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>prejazdový,radový</u>	<u>Samova ul. 6</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>prejazdový,radový</u>	<u>Štefánikova tr. 4</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>priechodový,radový</u>	<u>Farská ul. 24</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>priechodový,radový</u>	<u>Štefánikova tr. 26</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>radový</u>	<u>Farská ul. 39</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>radový</u>	<u>Samova ul. 1</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>radový</u>	<u>Samova ul. 3</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>DOM MEŠTIANSKY</u>	<u>radový</u>	<u>Samova ul. 18</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>FARA</u>	<u>r.k.</u>	<u>Farská ul. 18</u>	

Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov	Ulica
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>		<u>Hrad 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>		<u>Hrad 7</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>		<u>Hradné nám. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>		<u>Hradné nám. 7</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>	<u>múr hradbový</u>	<u>Hrad 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>	<u>múr hradbový</u>	<u>Hradné nám. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>	<u>r.k.sv.Emeráma</u>	<u>Hradné nám. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>	<u>r.k.sv.Emeráma</u>	<u>Hradné nám. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>	<u>skúmané</u>	<u>Hradné nám. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>	<u>vstupná</u>	<u>Hrad 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HRAD S AREÁLOM</u>	<u>vstupná</u>	<u>Hradné nám. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>HROB S NÁHROBNÍKOM</u>	<u>Damborský J.</u>	<u>Mestský cintorín 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KANÓNIA</u>	<u>chodbová,solitér</u>	<u>Horné mesto 8</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KANÓNIA</u>	<u>chodbová,solitér</u>	<u>Hradné nám. 8</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KANÓNIA</u>	<u>nárožný</u>	<u>Samova ul. 16</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KANÓNIA</u>	<u>prejazdová,radová</u>	<u>Východná ul. 6</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KAPLNKA</u>	<u>r.k.sv.Michala</u>	<u>Na vřšku ul. 1290</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KLÁŠTOR FRANTIŠKÁNOV</u>		<u>Samova ul. 2</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KLÁŠTOR FRANTIŠKÁNOV</u>	<u>r.k.sv.Petra a Pavla</u>	<u>Samova ul. 2</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KLÁŠTOR NAZARÉNOV</u>		<u>Kalvárska ul. 12</u>	

Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov	Ulica
<u>Nitra I.</u>	<u>KLÁŠTOR NAZARÉNOV</u>	r.k.Nanebovzatia <u>P.M.</u>	<u>Kalvárska ul. 12</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KLÁŠTOR NAZARÉNOV</u>	r.k.Nanebovzatia <u>P.M.</u>	<u>Úpätie Kalvárie 12</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KLÁŠTOR PIARISTOV</u>		<u>Cyrlometodejské nám. 6</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KLÁŠTOR PIARISTOV</u>	r.k.sv.Ladislava	<u>Cyrlometodejské nám. 7</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KOSTOL</u>	r.k.sv.Štefana Kráľa	<u>Párovská ul. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>KOSTOL</u>	r.k.sv.Štefana Kráľa	<u>Párovské háje 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>PALÁC MESTSKÝ</u>		<u>Župné nám. 3</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>PALÁC MESTSKÝ</u>	<u>justičný</u>	<u>Štúrova ul. 9</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>PALÁC MESTSKÝ</u>	<u>radový</u>	<u>Samova ul. 12</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>POŠTA</u>		<u>Sládkovičova ul. 2</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SEMINÁR</u>		<u>Pribinovo nám. 5</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SEMINÁR</u>	<u>nárožný</u>	<u>Samova ul. 14</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>ŠKOLA A VILA</u>	<u>chodbová</u>	<u>"Číneš" 1</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>ŠKOLA A VILA</u>	<u>chodbová</u>	<u>Šulgana A. ul. 1</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>ŠKOLA A VILA</u>	<u>solitér</u>	<u>Wilsonovo nábr. 212</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SOCHA</u>	sv.Ján Nepomucký	<u>Hradné nám. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SOCHA NA STĹPE</u>	<u>Immaculata</u>	<u>Hradné nám. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>STANICA TRANSFORMÁTOROVÁ</u>	<u>solitér</u>	<u>Párovce, pri ul.J.Kráľa 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>STANICA TRANSFORMÁTOROVÁ</u>	<u>solitér</u>	<u>Vodná ul. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,sekciový</u>	<u>Misionársk ul. 17</u>	

Miestna časť	Pamiatkový objekt	Bližšie určenie	Zaužívaný názov	Ulica
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,sekciový</u>	<u>Misionársk ul. 19</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,sekciový</u>	<u>Misionársk ul. 21</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,sekciový</u>	<u>Misionársk ul. 23</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,sekciový</u>	<u>Misionársk ul. 25</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,solitér</u>	<u>Misionársk ul. 1</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,solitér</u>	<u>Misionársk ul. 3</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,solitér</u>	<u>Misionársk ul. 5</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,solitér</u>	<u>Misionársk ul. 7</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,solitér</u>	<u>Misionársk ul. 9</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,solitér</u>	<u>Misionársk ul. 11</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,solitér</u>	<u>Misionársk ul. 13</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>schodiskový,solitér</u>	<u>Misionársk ul. 15</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SÚBOR OBYTNÝ</u>	<u>tehla,kameň,drevo</u>	<u>Misionársk ul. 0</u>	
<u>Nitra I.</u>	<u>SYNAGÓGA</u>	<u>neologická,hlavná</u>	<u>Pri synagóge ul. 3</u>	
<u>Veľké Janíkovce</u>	<u>KOSTOL</u>	<u>r.k.sv.Petra a Pavla</u>	<u>Pri hlavnej ceste 0</u>	
<u>Zobor</u>	<u>ARCHEOLOGICKÁ LOKALITA</u>		<u>Kasárne pod Zoborom 0</u>	
<u>Zobor</u>	<u>ARCHEOLOGICKÁ LOKALITA</u>	<u>skúmané</u>	<u>Na vrchu Zobor 0</u>	
<u>Zobor</u>	<u>ARCHEOLOGICKÁ LOKALITA</u>	<u>skúmané</u>	<u>Vrch Šindolka 0</u>	
<u>Zobor</u>	<u>ŠKOLA</u>	<u>chodbová</u>	<u>Hospodárska ul. 8</u>	

Zdroj: Pamiatkový úrad SR (ca 2010)

Príloha B

Obr. 7, 8: Sprievod počas podujatia Nitrianske fašiangy

zdroj: http://www.msunitra.sk/?id_menu=11697

Príloha C

Diplomová práca v elektronickej podobe